

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Оцінювання якості кредитного портфелю банку та шляхи їх удосконалення

Студента 2 курсу 7м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Науковий керівник
канд. екон. наук,
Доцент

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Яценко
Мирослави
Сергіївни

Сидоренко Віктор
Анатолійович

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ.....	6
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЮ БАНКУ.....	14
2.1. Аналіз динаміки та структури кредитного портфелю банку.....	14
2.2. Діагностика якості кредитного портфелю банку.....	20
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ.....	30
3.1. Удосконалення методики оцінювання якості кредитного портфеля банку...30	
3.2. Напрями підвищення якості кредитного портфелю банку.....	37
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. До теперішнього часу основною метою діяльності для банків є отримання прибутку за рахунок реалізації кредитних операцій, тому у функціонуванні суспільного виробництва надзвичайно висока. Без достатньо розвиненої кредитної системи ринкова економіка не може ефективно функціонувати на фінансовому ринку. Однак значна частина кредитного портфеля будь-якого банку є також і проблемними кредитами, які можуть значно зменшити доходи банку. У той же час бажання банку збільшити високу рентабельність кредитного портфеля може призвести до зниження лідеогенерації, тобто звуження кола потенційних позичальників. Завдяки зниженню кредитоспроможності позичальників в Україні повернення кредитних ресурсів до банку може зменшитися. Виходячи з цього, управління кредитним портфелем має бути одним з основних аспектів діяльності банку. Оцінка якості кредитного портфеля дозволяє підвищити їх якість шляхом визначення рівня ризику для класифікованих кредитних груп. Тому оцінка якості кредитного портфеля в банку є однією з найбільш ризикованих і найважливіших складових прибуткової діяльності з боку банків.

Ступінь дослідження. Дослідження подальшого вдосконалення функціонування банківської системи, зокрема процес оцінки якості кредитного портфеля банку, приваблює багатьох вітчизняних вчених, у тому числі для спостереження за роботами таких місцевих вчених, як: Болгар Т.М. [7], Коваленко В.В. [18], Грушко В. [14], Герасимович А.М. [12], Крупка М.І. [19], Тисячна Ю.С. [37], Дзюблюк О. [15] та ін. У практиці закордонного банкіingu також приділяється увага даній проблемі, зокрема, в таких роботах виявлено деякі аспекти оцінки кредитного портфеля Рукавішникової О. В. [35], Трененков Є. М. [38], Авсейко М. Н. [1], Ilona Beizitere [40], Ahlem Selma Messai [43], Allen N. Berger [41], Miroslav Misina [44], David Tessier.

Враховуючи велику кількість досліджень, а також їх диверсифікацію, необхідно систематизувати теоретичні досягнення накопичені в області оцінки

якості кредитного портфеля та його поглиблення. Додаткові наукові дослідження вимагають особливої уваги для удосконалення підходів системи оцінки якості кредитного портфеля банку та розробки відповідних практичних розробок у цій сфері. Все це визначає актуальність теми дослідження.

Метою дослідження є дослідження теоретико – методичних засад функціонування системи оцінки якості кредитного портфеля банку та розробка пропозицій по її удосконаленню.

Для досягнення цієї мети були створені та вирішені наступні **завдання**:

- визначити теоретичні основи кредитного портфеля;
- вивчення сутності та критеріїв оцінки якості кредитного портфеля;
- створити систему управління якістю кредитного портфеля банку та його елементів;
- виконати аналіз кредитного портфеля банку АТ «Альфа – Банк»;
- оцінити якість кредитного портфеля банку;
- провести діагностичну оцінку якості кредитного портфеля АТ «Альфа – Банк»;
- розробити методологію оцінки якості кредитного портфеля;
- визначити напрямки вдосконалення системи управління якістю кредитного портфеля банку АТ «Альфа – Банк»;

Об'єктом дослідження є процес оцінювання якості кредитного портфеля банку.

Предметом дослідження виступає кредитний портфель банку.

Методи дослідження. Виконання випускної роботи базується на застосуванні загальнонаукових та спеціальних досліджень, такі як опис, аналіз, синтез, абстракція, порівняння, узагальнення, абсолютні, відносні та середні величини, динамічний ряд, групування, аналіз коефіцієнтів, метод формалізації, графічні та табличні методи, моделювання. У роботі розроблено комплекс задач автоматизації аналітичних і прогнозних розрахунків на ПК за допомогою MS Excel.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти щодо оцінки якості кредитного портфеля банків; офіційні дані Національного банку України; рекомендації Базельського комітету, фінансові звіти банків; Монографічні дослідження та наукові публікації з досліджуваної проблеми.

Практичне значення полягає у використанні банками показників та принципів для оцінки якості кредитного портфеля, запропонованого системою, підвищить ефективність управління якості кредитного портфеля, незалежно від розміру та власності групи.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: «Сутність та види кредитного портфеля» // 3б. наук. ст. студ. «Стратегії розвитку фінансового ринку України» — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 366 с. (С.287-292).

Обсяг та структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, чотирьох підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи становить сторінок основного тексту та містить 62, рисунки 13, таблиць 8, додатків 7. Список використаних джерел налічує 47 найменувань.

РОДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

Одним з найважливіших і найбільш ризикованих компонентів активів будь-якого банку є кредитний портфель. Для того, щоб впоратися з цим економічним явищем, необхідно всебічно осмислити його сутність. Тому, перш за все, необхідно розуміти сутність понять «портфель» і «кредитний портфель».

Портфель – це збірне поняття, що означає сукупність форм і видів господарської діяльності, а також адекватних наборів документів та інших об'єктів [24].

На сьогоднішній день серед авторів економічної літератури немає єдиного тлумачення кредитного портфеля банку. Вважаємо зручним дослідити основні наукові підходи до визначення сутності кредитного портфеля. (дод. А).

Незважаючи на різноманітність варіантів визначення, підходи вчених до інтерпретації поняття «кредитний портфель» можна умовно розподілити на групи за певною спільною ознакою: 1 – об'єкт обліку; 2 – як об'єкт управління; 3 – як об'єкт аналізу.

Більшість авторів застосовують перший підхід, представляючи кредитний портфель як об'єкт обліку, тобто, як сукупність залишків позик на певну дату. Цей підхід розглядали Вовк В.[11], Бугель Ю. [9], Денисенко М., Батракова Л.Г.[6], Говоруха С.[13], Лаврушин О., Платонов В., Кравцова Г., Хіггін М. та ін. Як об'єкт управління, у визначеннях відображається кредитний портфель у Степаненко К., Челнокова В. Ці науковці зосереджуються на тому, що кредитний портфель є важливим активом в управлінні банківськими активами, особливо їх якість, і краще відображає результат цієї адміністрації, показуючи кредитні інструкції, вибрані для найбільш оптимальних варіантів банку.

Третя група вчених таких як Бондаренко Л.[8], Герасимович А., Кисельов В., Примостка Л. визначає кредитний портфель як об'єкт аналізу, оскільки він

представляє його як структурований набір кредитних вкладень, який класифікується за індивідуальними критеріями.

Узагальнивши всі вище сказані визначення, можна сформулювати таке: кредитний портфель – це баланс кредитів, структурований відповідно до мети, та на конкретну дату, що відображає результати банку, враховуючи реалізацію кредитної стратегії і тактики кредитної політики банку.

Загальні результати оцінки кредитного портфеля є основою для прийняття управлінських рішень, спрямованих на досягнення цілей кредитної політики банку, особливо для забезпечення якості кредитного портфеля [11].

Якість кредитного портфеля банку відображає відповідність його кредитної структури основним принципам кредитної організації з точки зору безпеки, ефективності, строку погашення та оплати за надання тимчасового використання коштів. Ці параметри, як правило, характеризують ступінь кредитного ризику та виконання банківських кредитних операцій, які є стратегічними цілями кредитної політики.

Відповідно до стандарту ISO 9000, якість є сукупністю характеристик об'єкта, що має відношення до його здатності задовольняти встановленим і передбачуваним вимогам споживача [16].

Механізм забезпечення якості кредитного портфеля банку повинен охоплювати наступні три компоненти (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Компоненти механізму забезпечення якості кредитного портфелю банку [37]

Визначення критеріїв оцінки якості кредитного портфеля банку є необхідною умовою його оптимізації, з подальшою адаптацією структури та розвитку кредитної стратегії банку. Такими критеріями є:

1. Рівень ліквідності кредитного портфеля. Ліквідність банку визначається якістю його активів і, перш за все, якістю кредитного портфеля. Тому важливо, щоб кредити поверталися на умовах договору або банк мав можливість продати їх. Чим вище частка кредитів, поділених на кращі групи, тим вища ліквідність банку.

2. Рівень рентабельності кредитного портфеля. Метою діяльності банку є отримання максимальної вигоди на допустимому рівні ризику, рентабельність кредитного портфеля є одним з критеріїв оцінки його якості;

3. Оновлення кредитного портфеля (зміна клієнтської бази протягом певного періоду). Взаємозв'язок між якістю кредитного портфеля та динамікою його оновлення визначається тимчасовим відставанням, в якому кредитний портфель може відновити свій первісний обсяг

4. Ступінь кредитного ризику. Кредитний ризик, пов'язаний з кредитним портфелем – це ризик збитків, що виникають внаслідок дефолту кредитора або контрагента [15, с. 112]

Систему абсолютних і відносних показників слід застосовувати безпосередньо і для оцінки якості кредитного портфеля. Розраховані показники слід порівнювати з значеннями критеріїв, відповідно до стандарту, встановленого банком для себе. На цій основі керівництво приймає рішення про зміну структури кредитного портфеля в межах його оптимізації. Саме оптимізація або формування структури кредитного портфеля за певними класифікаційними групами є другою складовою системи забезпечення якості портфеля. Типи класифікаційних груп можна вибирати за одним або кількома ключовими критеріями, які визначають реальну та об'єктивну структуру кредитних вкладень. Результатом оптимізації має стати підвищення якості кредитного портфеля [15, с. 114].

Саме цей елемент, на нашу думку, є фундаментальним для системи забезпечення якості кредитного портфеля банку, оскільки перше місце займають об'єктивні орієнтири: певні показники кредитного портфеля, які повинні бути досягнуті в процес кредитування. Тобто якість портфеля повинна стати неефективною, а фактор, який визначає формування кредитного портфеля банку.

Третім елементом гарантії якості кредитного портфеля банку є моніторинг та коригування структури кредитного портфеля. Цей аспект управління кредитним портфелем передбачає моніторинг дотримання встановленої структури кредитного портфеля та дотримання стандартів щодо зменшення ризиків, забезпечення дохідності та збереження ліквідності втрат [8].

Дослідження якості кредитного портфеля здійснюється в основному методом коефіцієнтів на основі розрахунку та аналізу тенденцій зміни відповідних кількісних показників. Але враховуючи, що якість кредитного портфеля є складним визначенням, що характеризує ефективність формування кредитного портфеля з точки зору ризику, проблеми, кредитної діяльності, прибутковості, обороту, ліквідності та безпеки кредитних вкладень, то відповідний напрямок діагностики вимагає використання більшої кількості методів, а не тільки аналізу коефіцієнтів. Критеріями оцінки кредитного портфеля банку можуть бути якість кредитного портфеля, що виражається у рівнях прибутковості, ліквідності та ризику; ступінь концентрації кредитного портфеля; ступінь концентрації кредитного портфеля та ін. При вивченні питань, пов'язаних з оцінкою кредитного портфеля, особливу увагу слід приділити розгляду методологічних підходів. Наявність різноманітних досліджень вимагає ознайомлення з ними, а також підстави для вибору підходів, які найкращим чином відповідають потребам користувачів [10].

Традиційна практика включає такі основні підходи:

- вертикальний аналіз, заснований на структурованому дослідженні кредитного портфеля. У процесі цього аналізу визначається частка окремої статті у загальній сумі кредитного портфеля;

– горизонтальний підхід – дає можливість дослідити динаміку кредитного портфеля в цілому по банку, по окремих статтях, розрахованих часток та коефіцієнтів. І якщо ви використовуєте найважливішу інформацію, то розрахунок буде абсолютним, тому можна отримати приріст індивідуальних даних на конкретний період і визначити значення змінної (тенденції).

– аналіз коефіцієнтів (аналіз відносних показників), який є розрахунком співвідношення між окремими показниками;

– порівняльний аналіз, заснований на порівнянні значень окремих груп подібних показників.

Виділяють такі основні їх види:

– порівняльний аналіз показників банку з середньогалузевими показниками; порівняльний аналіз показників конкретного банку з аналогічними показниками банків-конкурентів; порівняльний аналіз звітних та планових (нормативних) показників;

– кластерний аналіз, суть якого полягає у впровадженні класифікації об'єктів досліджень за допомогою численних обчислювальних процедур. У результаті формуються дуже схожі кластери або групи об'єктів. На відміну від інших методів, цей тип аналізу дозволяє класифікувати об'єкти не на одній основі, а на декількох одночасно;

– детермінований факторний аналіз, що використовується для комплексного і системного вивчення і вимірювання впливу різних факторів на величину результативних показників;

– кореляційно-регресійний аналіз, що являє собою побудову та аналіз економіко-математичної моделі у вигляді рівняння регресії (рівняння кореляційного зв'язку), що виражає залежність результативної ознаки від однієї або кількох ознак-факторів і дає оцінку міри щільності зв'язку;

– аналіз декомпозиції базується на методі коефіцієнтів і дозволяє виявити фактори, які впливають на досліджуваний показник. При постановці діагнозу кредитного портфеля банку значна увага приділяється оцінці його

якості. Тому в цій області діагностики можна використовувати спеціальні підходи і методи [37].

Таким чином, найбільш поширеними методологічними підходами до оцінки якості кредитного портфеля з точки зору ризику є 3 групи методів: методи експертної оцінки, статистичні методи, аналітичні методи (рис.1.2).

Рис. 1.2. Методичні підходи до оцінки якості кредитного портфеля банку [37]

Статистичні методи оцінки якості кредитного портфеля банку передбачають, що вплив ризиків на кредитний портфель відображається на його якості. Статистичний метод розрахунку та оцінки ризику кредитного портфеля банку в його загальному вигляді включає розрахунок дисперсії, варіації, стандартного відхилення, коефіцієнта варіації та асиметрії. До даної групи відноситься метод Монте-Карло – метод моделювання для наближеного відтворення реальних явищ, що використовуються для оцінки кредитного портфеля банку. Він поєднує аналіз чутливості (сприйнятливості) та аналіз розподілу ймовірностей вхідних змінних [37].

Аналіз коефіцієнтів є одним з основних компонентів фінансового аналізу, як початкового етапу обробки інформації про об'єкт оцінки кредитного портфеля банку. Зручність його використання пояснюється, головним чином, наявністю необхідної початкової та інформативної інформації, яка виходить в результаті значень коефіцієнтів.

Кореляційно-регресивний аналіз – це метод кількісної оцінки взаємозалежності статистичних характеристик, що характеризують певні соціально-економічні явища, зокрема якості кредитного портфеля банку.

Дерево рішення – це один з методів автоматизованого аналізу даних кредитного портфеля, представлених у вигляді послідовної ієрархічної структури.

Переваги дерев рішень:

1. висока точність прогнозу;
2. генерування правил у тих галузях, де знання складно формалізувати;
3. швидкий процес навчання;
4. зрозуміла класифікаційна модель.

Таксономічний аналіз має багато переваг і легко застосовується для оцінки кредитного портфеля банку, оскільки дозволяє вирішити проблему впорядкування багатовимірних об'єктів і процесів по відношенню до даного нормативного еталону – стандарту.

Стрес-тест відноситься до набору інструментів, які використовуються для визначення основних ризиків фінансово-економічної системи, отримання цифрової оцінки впливу надзвичайних, але цілком ймовірних макроекономічних та мікроекономічних шоків як у фінансовій системі, так і на окремих секторах і ринках. Побудова процесу стрес-тесту виконують шляхом ідентифікації ризиків (ринкових, кредитних), шоків (зміни окремих показників, груп і взаємозв'язку між показниками), типу стрес-тесту (однофакторного, сценарного або багатфакторного), типу цільового тренду (історичний або оціночний) [20].

Метод рейтингів передбачає побудову рейтингу на основі висновків про якість кредитного портфеля та/або його складових. Основними методами побудови класифікації якості кредитного портфеля, що застосовуються в міжнародній практиці, є номерна і бальна система [37].

Вивчення структури кредитного портфеля здійснюється методом вертикального аналізу, а динаміка – за допомогою горизонтального. Дослідження якості кредитного портфеля здійснюється переважно методом

коефіцієнтів на основі розрахунку та аналізу тенденцій зміни відповідних кількісних показників. Але оскільки якість кредитного портфеля є складним визначенням, що характеризує ефективність формування кредитного портфеля з точки зору ризику, проблем, кредитної діяльності, прибутковості, обороту, ліквідності та безпеки кредитних вкладень, правильний напрямок діагностики вимагає використання більшої кількості методів, а не тільки коефіцієнта аналізу.

Таким чином, кредитний портфель банку є «вершиною» кредитної діяльності. Кредитний портфель не можна прирівнювати до простого набору кредитів, оскільки кредити можуть взаємодіяти, внаслідок чого кредитний портфель характеризується не лише сукупним ризиком, а й ризиком портфеля. Саме якість всього кредитного портфеля в цілому визначає ефективність кредитної діяльності. Тому для прибуткового кредитування – повинно бути забезпечене гарантування погашення кредитів і підвищення прибутковості кредитних операцій, банки повинні запровадити ефективну та гнучку систему управління кредитним портфелем (дод. Б та В).

Отже, розглянуті основні поняття та методологічні підходи до оцінки якості кредитного портфеля банку: методи експертної оцінки, статистичні та аналітичні методи. Звичайно, для об'єктивної оцінки якості кредитного портфеля банку, необхідно застосовувати комплексний підхід і отримати комплексну, об'єктивну і ефективну оцінку якості кредитного портфеля, коли зручно побудувати інтегрального показник, зокрема таксономічного. Теоретичне «плече» оцінки якості кредитного портфеля банку дозволяє контролювати і покращувати використання методів оцінки для банків. Ці методи допомагають визначити найбільш відповідну стратегію розвитку кредитної політики [37].

Для формування якісного кредитного портфеля з метою отримання достатнього рівня прибутку, ліквідності та мінімізації ризику потрібна якісна структура кредитного портфеля, завдяки якому банк формує свою репутацію, стабільність та фінансовий успіх. Чим якісніше виконана оцінка кредитного портфеля, тим більш ефективним та прибутковим буде його діяльність.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

2.1. Аналіз динаміки та структури кредитного портфеля банку

АТ Альфа-Банк є одним з найбільших українських банків з міжнародним капіталом. Банк заснований 18 листопада 1992 року у формі товариства з обмеженою відповідальністю, після реєстрації НБУ 24 березня 1993 року почав діяльність під назвою Комерційний Банк Сприяння Споживачам «Віто» з головним офісом у Києві. В 1995 р. він був реорганізований у ТОВ «Київінвестбанк», який у 1997 р. був реорганізований в Акціонерний Комерційний Банк «Київський Інвестиційний Банк». З січня 2001 р. банк працює під назвою — АТ «Альфа-Банк Україна». Його поточна банківська ліцензія була відновлена 5 жовтня 2011 року.

Банк має право на надання різних видів банківських послуг в межах чинного законодавства та на підставі ліцензій, виданих Національним банком України. Банк займає провідні позиції у всіх сегментах банківського ринку, є одним з найбільш стійких і надійних банків України та входить до Топ-10 фінустанов в країні за обсягом активів, відповідно до даних Національного банку України. Альфа-Банк Україна надає широкий спектр послуг фізичним особам, представникам масового і середнього бізнесу, великим корпоративним компаніям. У складі банку функціонує підрозділ private banking – А-клуб. Банк має розгалужену мережу відділень і банкоматів по всій Україні [22].

Одним з ключових пріоритетів Альфа-Банку Україна є розвиток інноваційних рішень в області онлайн-банкінгу, побудова цифрового банку.

АТ «Альфа-Банк» займає 70 872.28 млн.грн. активів усієї банківської системи і в свою чергу займає 13 місце за рейтингом Мінфіну [27]. Варто проаналізувати кредитний портфель банку в цілому у банківській системі України. Загалом кредитний портфель АТ «Альфа-Банк» займає 3,36% від загального кредитного портфеля банківської системи.

У розрізі кредитів юридичним і фізичним особам (рис.2.1) [34], частка від усього портфеля 40 184722 млн.грн., юридичні особи займають 58,5% тобто 23 507652 млн.грн., а фізичні особи 13 927993 млн.грн., тобто 34,66%.

Рис. 2.1. Частка кредитів, наданих фізичним і юридичним особам АТ «Альфа-Банк», станом на 01.01.2019 р.

*Примітка: складено авторами за даними [39]

Бачимо, що банк відіграє важливішу роль у кредитуванні юридичних осіб (34,66%), ніж фізичних осіб (3%), майже за рік показники значно змінилися, тобто 2018 році банк кредитував найбільше фізичних осіб аніж юридичних осіб – у 2018 питома вага кредитів, що надані юридичним особам становила 61,72%, а фізичні особи – 31,45%.

Кредитний портфель АТ «Альфа-Банк» займає найбільшу частку в активах банку і є головною його складовою (рис.2.2):

Рис. 2.2 Обсяг кредитного портфеля в активах банку за період з 01.01.2017 р. по 01.01.2019 р.,

*Примітка: складено авторами за даними [22]

Кредитний портфель за останній рік значно збільшився за рахунок кредитування юридичних осіб (на 3,74%), на що могло вплинути дуже багато факторів, які потрібно дослідити. Дослідимо динаміку і структуру кредитів та заборгованості клієнтів АТ «Альфа-Банк» (табл. 2.3):

Таблиця 2.3

Динаміка та структура кредитів та заборгованості клієнтів АТ «Альфа-Банк» за період з 01.01.2017 р. по 01.01.2019 р.

Назва статті	Значення станом на:						Темп приросту, %	
	01.01.2017		01.01.2018		01.01.2019		2018	2019
	Обсяг, тис.грн.	Питома вага %	Обсяг, тис.грн.	Питома вага %	Обсяг, тис.грн.	Питома вага %		
1.Кредити, що надані юридичним особам	27743843	80,38	25677583	61,72	23507652	58,50	-8,05	-9,23
2.Фінансовий лізинг	-	-	120873	0,28	110500	0,27	-	-9,39
3.Кредити, що надані фізичним особам на поточні потреби	4524782	13,11	13084364	31,45	13927993	34,66	65,42	6,06
4.Іпотечні кредити фізичним особам	1700374	4,93	1824927	4,39	1740337	4,34	6,83	-4,86
5.Інші кредити, що надані фізичним особам	545479	1,58	898118	2,16	898240	2,23	39,26	0,02
Усього виданих кредитів	34514478	100	41605865	100	40184722	100	17,04	-3,54

*Примітка: складено авторами за даними [22]

Основну вагу кредитного портфеля займають кредити юридичним особам, хоча з кожним роком сума таких кредитів зменшується. Кредити, надані юридичним особам у 2017 році займають 80,38%, у 2018 році вони значно зменшилися до – 61,72% і у 2019 році також можна спостерігати зменшення на 3,22 %, тобто вони складають – 58,50% на 01.01.2019 року.

Категорія фінансового лізингу з'явилася лише у 2017 році. Довгострокова оренда майна для господарських цілей із подальшою передачею права власності

після повної оплати лізингових платежів становить 120873 тис. грн станом на 01.01.2018 р., що займає 0,28% кредитного портфеля. В основному лізингові платежі входять в діапазон від 1 до 5 років (120824 тис. грн), до 1 року – 40463 тис. грн.

Вже на початку 2019 року можемо спостерігати значний обсяг таких операцій який складає 110500 тис.грн., тому впевнено можемо сказати що попит на ці операції до кінця поточного року збільшиться порівняно з попереднім 2018 роком.

Кредитування фізичних осіб також є дуже важливим аспектом для банку і стоїть на другому місці по масштабам у кредитному портфелі. Кредити, що надані фізичним особам на поточні потреби становлять 4524782 (13,11%) станом на 01.01.2017р., 13084364 (31,45%) – 01.01.2018 р. і 13927993 (34,66%) станом на 01.01.2019 р. Як бачимо банк за 2018 рік значно збільшив кредитування фізичних осіб, на 18,34% порівняно з попереднім роком. Це свідчить про збільшення довіри населення до банку. Показник кредитування фізичних осіб на початку 2019 році зріс на 3,21% що порівняно з попереднім 2018 роком, що тим самим свідчить про високу довіру населення до банку та можливість скористатися послугами кредитування населенню зручно та доступно.

АТ «Альфа-Банк» зменшив надання іпотечних кредитів фізичним особам з 2017 по 2018 рік на 0,54, і тим самим можемо спостерігати зменшення цього показника на початку 2019 року, де вже на 01.01.2019 цей показник зменшився на 0,05%. Таке кредитування становить 1740337 тис. грн станом на 01.01.2019 рік (4,34%).

Усього кредитний портфель з 2017 по 2018 збільшився на 17% і становив 41605865 тис. грн станом на 01.01.2018 рік. А на початку 2019 року цей показник має значний обсяг і за перший квартал року становить 40184722 це є позитивним явищем, адже кредитування – головне джерело отримання прибутку банком.

Галузева диверсифікація є дуже важливим явищем у банку і передбачає виділення кредитних коштів між клієнтами, що працюють в різних секторах економіки. Вибір пріоритетних галузей для надання кредитів має базуватися на

результатах статистичних досліджень, що дозволяє знизити загальний рівень ризику кредитного портфеля банку.

Варто розглянути кредитний портфель АТ «Альфа-Банк» в розрізі видів економічної діяльності (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Структура кредитного портфеля АТ «Альфа-Банк» в розрізі видів економічної діяльності за період з 01.01.2017 р. по 01.01.2019 р. [18]

Вид економічної діяльності	Значення станом на:						Темп приросту обсягу, %	
	01.01.2017		01.01.2018		01.01.2019		01.01.2018	01.01.2019
	Обсяг, тис.грн	Питома вага, %	Обсяг, тис.грн.	Питома вага, %	Обсяг, тис. грн	Питома вага, %		
Фізичні особи	7295301	25,17	15819409	38,01	16566570	41,2	116,84	4,72
Електроенергетика	4824605	16,65	4489619	10,79	1468459	3,65	-6,94	-67,29
Машинобудування	3060231	10,56	3932912	9,45	3915280	9,74	28,52	-0,45
Сільське господарство	3049998	10,52	4810815	11,56	5220448	12,99	57,73	8,51
Роздрібна торгівля продуктами харчування	2376054	8,20	2320992	5,58	2176610	5,42	-2,32	-6,22
Хімія, нафтохімія	1790318	6,18	1927756	4,63	1783755	4,44	7,68	-7,47
Будівництво та нерухомість	5213882	17,99	2489429	5,98	2792944	6,95	-52,25	12,19
Оптова торгівля	333315	1,15	1669090	4,01	1980677	4,93	400,75	18,67
Інші	1037964	3,58	4157843	9,99	4279879	10,65	300,58	2,93
Усього кредитів та заборгованість клієнтів	28981668	100	41617865	100	40184722	1000	43,60	-3,44

*Примітка: складено авторами за даними [22]

Проаналізуємо поточний рік, найбільшу частку, як було визначено, займають кредити фізичним особам. Сільське господарство займає другу позицію і складає майже 13% (5220448 тис. грн) 01.01.2019 року, в трійку входить також машинобудівна галузь та інші економічні сфери діяльності які кредитує АТ «Альфа-Банк». Порівняно з 2018 роком кредити видані фізичним особам зросли на 3,22%, що свідчить про довіру населення до банку [22].

Спостерігаємо зменшення кредитування електроенергетики, хімія, нафтохімія, щодо електроенергетики ця галузь в 2019 році зменшилась близько 7,14 %, що свідчить про покращення умов в цій сфері та налаштування послугами надання населенню та відповідальність за їх використання. Великих змін останнім часом зазнає оптова торгівля, її кредитування збільшилося на 227,17% за 2016 рік і на 349,75% за 2017 рік.

В 2018 також бачимо збільшення в цій галуззі обсяг якої становив на 01.01.2018 400,75%, але порівняно з поточним роком то ця галузь, ще не набрала стрімких обертів, що може бути пов'язане зі змінами на ринку збуту в оптовій торгівлі, цей показник на січень місяць поточного року становить 18,67%.

Аналіз строків погашення кредитної заборгованості АТ «Альфа-Банк» надає змогу виявити ті програми кредитування банківської установи, які користуються найбільшим попитом у клієнтів (рис.2.5).

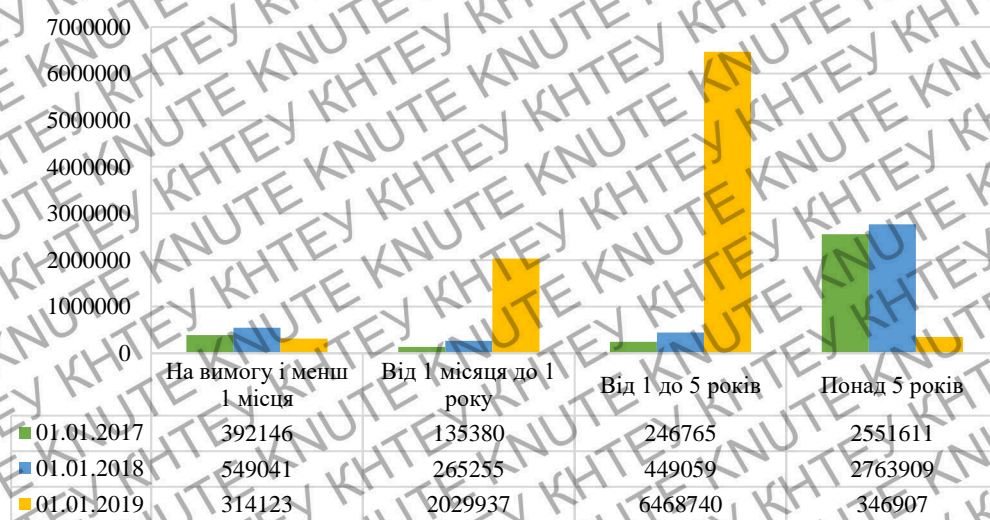

Рис. 2.5 Динаміка кредитного портфеля АТ «Альфа Банк» за строками погашення за період з 01.01.2017 р. по 01.01.2019 р., тис. грн.

*Примітка: складено авторами за даними [22]

Як видно з даних рис 2.5, що протягом аналізованого періоду найбільшу питому вагу у кредитному портфелі банківської установи займали кредити зі строком погашення понад 5 років станом на 01.01.2017 р. і 01.01.2018 р.

Значну питому вагу займають кредити які надані від 1 місяця до 1 року та від 1 року до 5 років в 01.01.2019 році де станом на перше вказане вони становили

2029937 тис.грн. і значно скоротилися в порівнянні з 2018 роком на 1764682 тис.грн., що свідчить про активне повернення до банку своїх коштів від суспільства.

На початку 2019 року бачимо, що значно зменшилась безнадійна заборгованість за кредитами понад 365 днів, яка станом на 01.03.2019 становить 346907 тис.грн.

За період дослідження відбулося підвищення кредитів на вимогу та менше 1 місяця. Таку ситуацію можна пояснити проведенням банківською установою політики мінімізації ризику, адже довгострокове кредитування напряду пов'язане із високими кредитними ризиками, які проявляються у великих збитках у зв'язку з інфляційним забезпеченням відсотків по вкладеним позикам і несвочасним поверненням кредитів. Хоча і значно збільшилася за останній аналізований рік кількість кредитів понад 5 років.

Отже, АТ «Альфа-Банк», як і більшість банків, досить активно працює на ринку кредитних послуг, в основному кредитуючи юридичних осіб. За останній рік банк почав активно кредитувати фізичних осіб на поточні потреби, що свідчить про бажання збільшити цей сегмент кредитування. Це в свою чергу вплинуло на обсяг кредитного портфеля за строками погашення, тобто збільшилися кредити, термін погашення яких становить до 1 року. Така ситуація є ознакою підвищення довіри до кредитування в банку.

2.2. Діагностика якості кредитного портфеля банку

Загалом, діагностика є безперервним процесом пошуку та порівняння, тому ми вирішили порівняти АТ «Альфа-Банк» з окремими банками в Україні для здійснення затвердження системи показників якості кредитного портфеля АТ «Альфа-Банк». Наш вибір базувався на достовірній оцінці вартості аналізу банків різних груп - з державним капіталом, з приватним капіталом і з іноземним капіталом. Як відомо, АТ «Альфа-Банк» належить до групи банків з іноземним капіталом. У контексті кожної групи обираються банки з різними розмірами активів і капіталу, що дозволяє порівняти якість кредитів АТ «Альфа-Банк».

Отже, було обрано наступні банки: серед державних – АТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк», з приватним капіталом – АТ «ПУМБ», АТ «Банк Кредит Дніпро», серед іноземних банків, крім АТ «Альфа-Банк» – АТ «Ідея Банк» [29-33].

Результати апробації показників діагностики кредитного портфеля за матеріалами окремих банків України за I квартал з 2017 по 2019 рр., та Показники руху та оборотності кредитних портфелів окремих банків України за червень-вересень 2018 р.* наведено в дод. Г та Д.

Розпочнемо з частки кредитів у загальних активах банку, яка характеризує його кредитну активність (рис. 2.6).

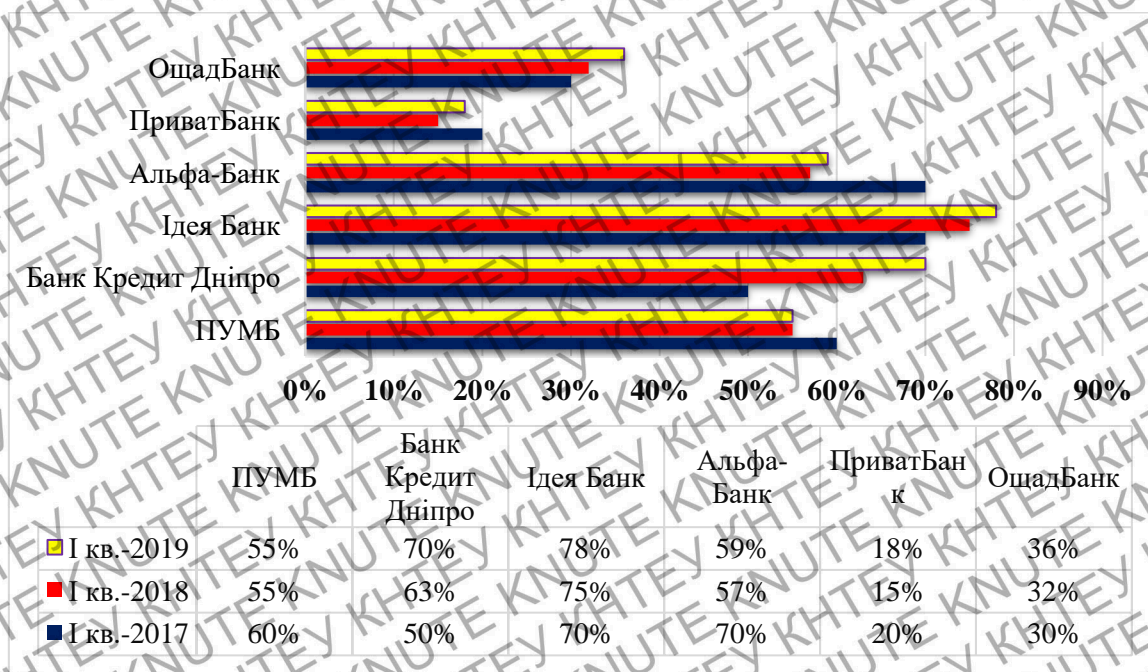

Рис. 2.6. Частка кредитів у загальних активах окремих банків України станом з 01.04.2017 по 01.04.2019 рр., %*

*Примітка: складено авторами за даними дод. (Г) Е

Проаналізувавши частку кредитів на діаграмі видно що АТ «Альфа-Банк» знизив показник кредитів, станом на 2017 рік – 70%, на 2018 рік – 57% і в I кварталі 2019 року, бачимо збільшення цього показника до 59%.

Щодо коефіцієнта загальної галузевої диверсифікації кредитних активів можемо сказати, що АТ «Альфа-Банк» має один із найбільш диверсифікованих портфелів.

У 2017 році показник становить 0,16, у 2018 та 2019 роках банк займає перше місце серед проаналізованих банків (0,14 і 0,13 відповідно) (рис. 2.7).

Хоча, зменшення диверсифікації та підвищення ризикованості активних операцій показують банки з приватним капіталом, а саме АТ «ПУМБ», АТ «Ідея Банк». Загалом такі зміни не можна назвати тенденцією, адже вони не систематичні.

Галузева диверсифікація кредитних вкладень повинна сприяти розвитку пріоритетних галузей економіки і аналіз проводиться для визначення надмірної концентрації кредитних операцій в одному сегменті, що підвищує ступінь кредитного ризику. Проте, надмірна диверсифікація кредитного портфеля створює певні труднощі в управлінні позиковими операціями та може стати причиною банкрутства банку, тому банки повинні визначати для себе межі вкладення ресурсів у певний сегмент.

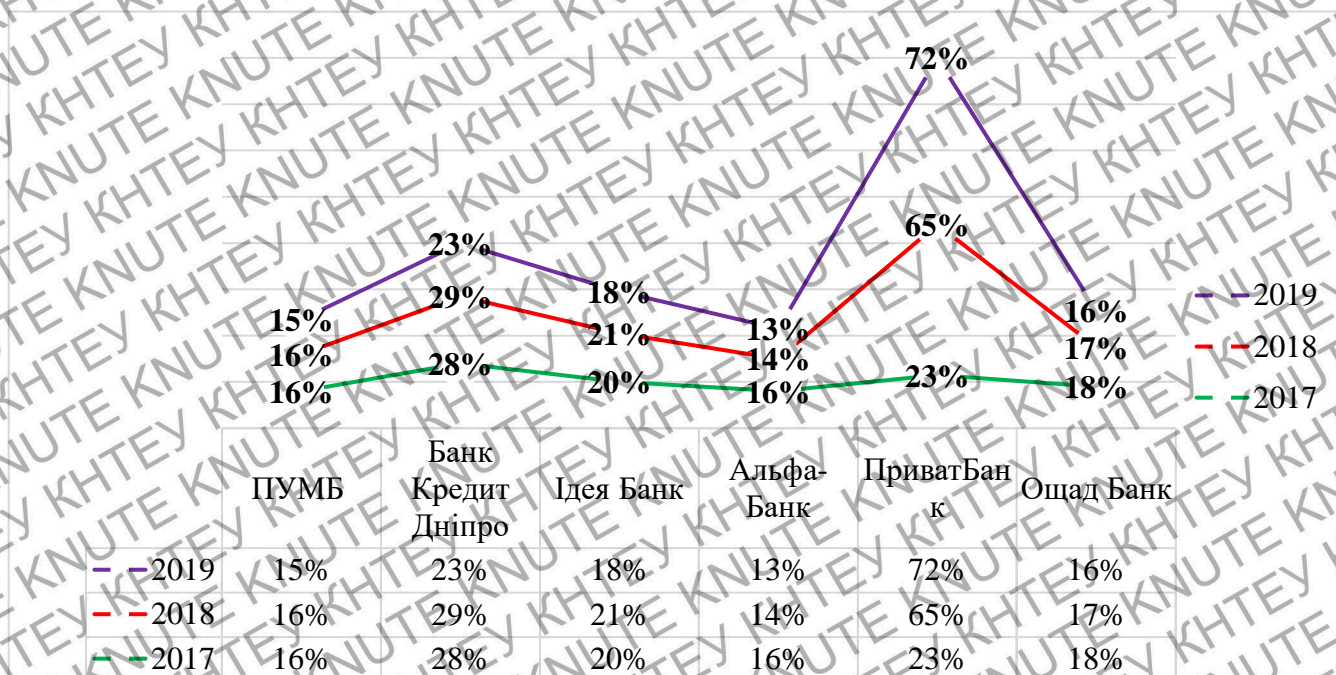

Рис. 2.7. Динаміка коефіцієнту галузевої диверсифікації кредитних вкладень окремих банків України станом з 01.04.2017 по 01.04.2019 рр., од.

*Примітка: складено авторами за даними дод. Г

АТ «Альфа-Банк» має досить значну частку непрацюючих кредитів в кредитному портфелі банків.

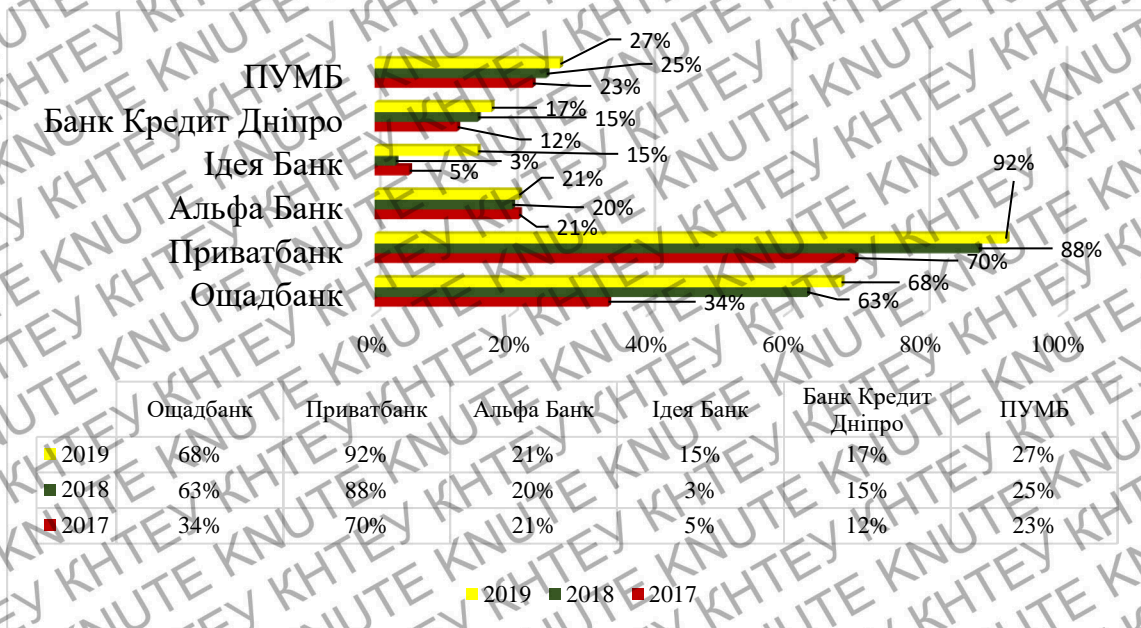

Рис. 2.7. Частка непрацюючих кредитів в кредитному портфелі окремих банків України станом з 01.04.2017 по 01.04.2019 рр., %

*Примітка: складено авторами за даними дод. Г

Він помітно виділяється поміж аналізованих нами банків разом із АТ «Ощадбанк», АТ КБ «Приватбанк» та АТ «ПУМБ». Показник найбільш відчутний у 2017 році (20,01%), а у 2018 році (20,38%), в 2019 році (21,1%), що свідчить про наявність проблем у якості кредитного портфелю (рис. 2.8).

Подальше підвищення частки може вказувати на погіршення якості кредитного портфелю. Поки проблемні кредити знаходяться на балансі банку, він повинен тримати величезні резерви для їх покриття. Це не дозволяє йому вести повноцінну діяльність та направляти кошти на кредитування.

Оцінивши коефіцієнт прострочених позик, можна сказати, що усі проаналізовані банки не дотримуються допустимого ризику, в тому числі і АТ «Альфа-Банк». Такі дії вказують на частку позик, виплати за якими були невчасно погашені, та на ті, які не були погашені взагалі. Високий процент свідчить про погіршення кредитної діяльності банку та про можливі значні збитки в перспективі. Позитивну тенденцію показав Банк Кредит Дніпро значення якого 7%, тому в цій ситуації АТ «Альфа-Банку» потрібно взяти приклад (рис. 2.9).

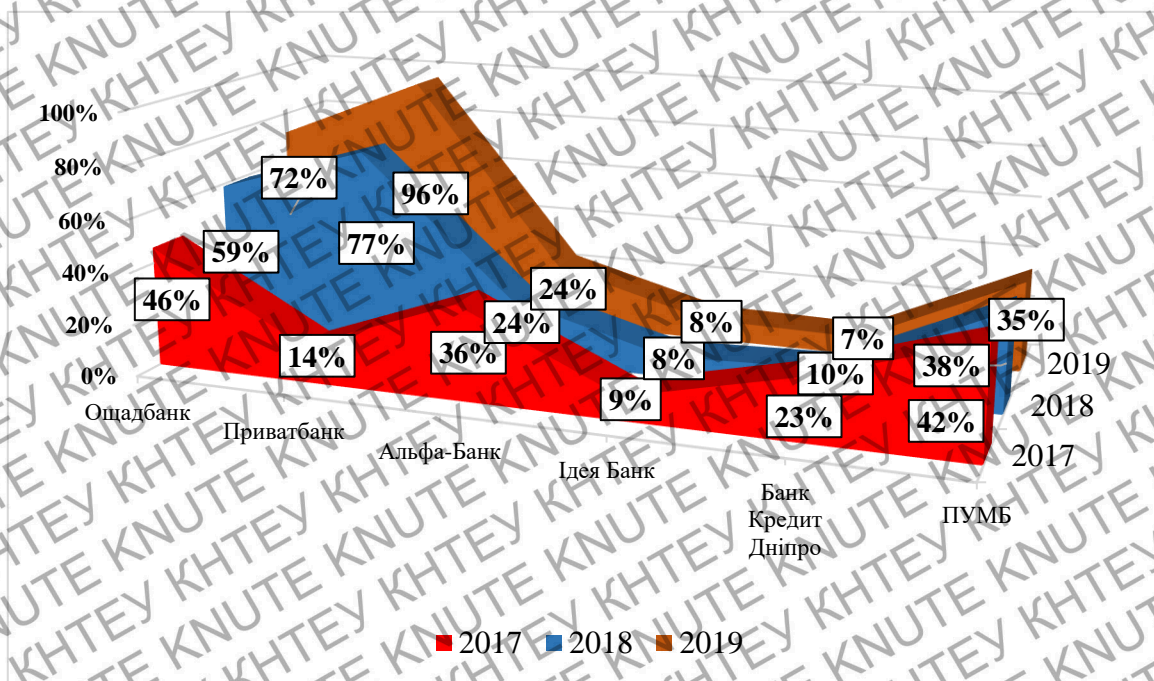

Рис. 2.9. Коефіцієнт прострочених позик окремих банків України станом з 01.04.2017 по 01.04.2019 рр., од.

*Примітка: складено авторами за даними дод. Г

Щодо ступеня захищеності від втрат за кредитами за рахунок забезпечення (гарантій, застави майна, страхування, поручительства) АТ «Альфа-Банк» займає посередні позиції і має рівнятися лише на АТ «Банк Кредит Дніпро» з усіх проаналізованих банків (рис. 2.10).

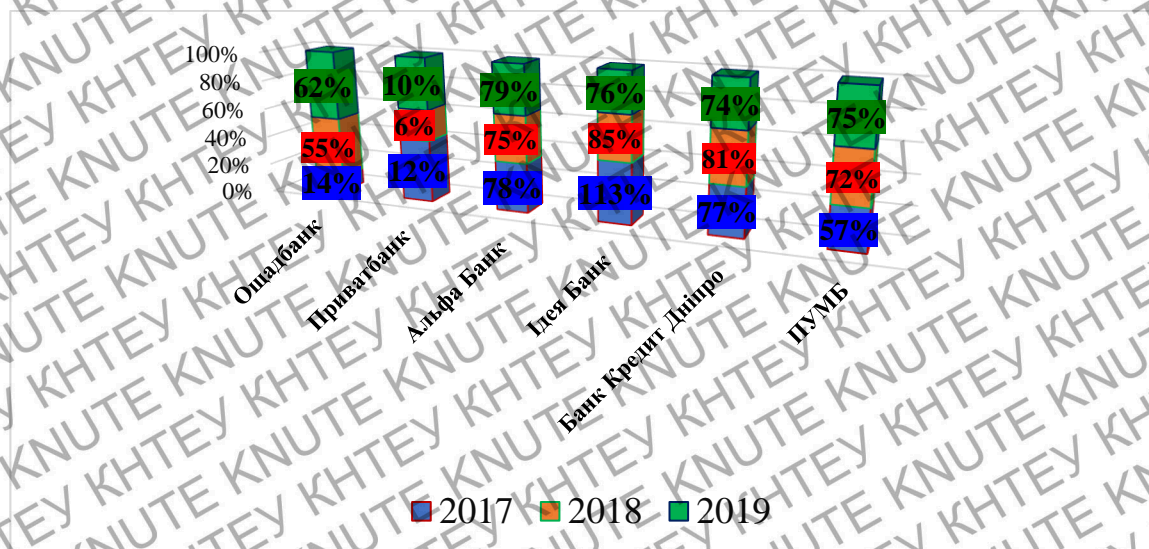

Рис. 2.10. Коефіцієнт забезпеченості кредитів окремих банків України станом з 01.04.2017 по 01.04.2019 рр., од.

*Примітка: складено авторами за даними дод. Г

Значення коефіцієнта забезпеченості АТ «Альфа-Банк» становить 0,78 у 2017 році, 0,75 у 2018 році та 0,79 у 2019 році, що не більше 1 і свідчить про те, що суми забезпечення не вистачає на покриття як основної суми боргу, так і процентів. Тому і проаналізувавши суму кредитних вкладень, що припадає на 1 грн забезпечення кредитів, ми бачимо не відповідність допустимого ризику (не більше 0,9) .

Говорячи про частину кредитного портфелю, яка покривається за рахунок власного капіталу, то АТ «Альфа-Банк» не є сталонним показником, на який варто рівнятися банкам. Його значення становить 0,27 у 2017 році, 0,23 у 2018 році та 0,21 у 2019 році (рис. 2.11).

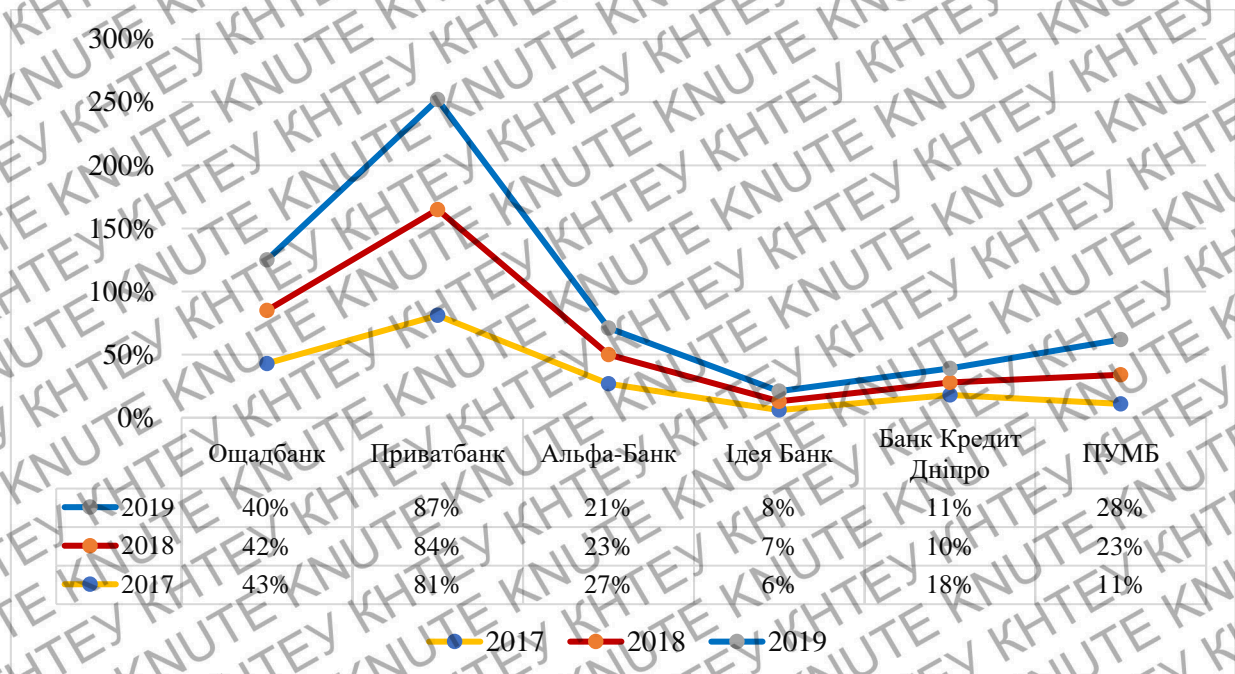

Рис.2.11. Коефіцієнт захищеності кредитів окремих банків України станом з 01.04.2017 по 01.04.2019 рр., од.

*Примітка: складено авторами за даними дод. Д

Оскільки банк показує не найкращий рівень захищеності від кредитного ризику, тому це не дає змогу оцінити ефективність кредитної політики з точки зору сформованих резервів, які можуть бути спрямовані на покриття збитків за кредитами, а відтак це вказує на незахищеність його кредитного портфелю загалом.

Коефіцієнт дохідності кредитного портфелю показує, що майже всі проаналізовані банки отримують однакові доходи з кожної гривні виданих

кредитів. Разом не відзначився і АТ «Альфа-Банк», дохідність з виданих кредитів якого становить 0,15 у 2017 і 2018 рр. та 0,20 у 2019 році. Дохідність активів за рахунок кредитних операцій у проаналізованих банків своїм значенням наближається до дохідності кредитного портфеля, що свідчить про високу частку кредитів у активах.

Ефективність відсоткової політики банку характеризує коефіцієнт співвідношення процентних витрат і процентних доходів. У даній ситуації ми бачимо значення показника на межі норми, яка виявлена науковцями. У 2017 році – це 5 %, у 2018 році значення не перевищує норми і становить 8 %, у 2019 – 11 %. Перевищення нормативного значення свідчить про погіршення відсоткової політики банку.

Значення чистої процентної маржі показує скільки процентного прибутку припадає на одну гривню розміщених у кредитний портфель ресурсів. За нормами банк працює ефективно, якщо значення показника не менше 4,5%. Банк неефективно працював у 2017 році, хоча ситуація виправилася у 2018 році (4,99%) і значно покращилася у 2019 році (10,99%) (рис. 2.12).

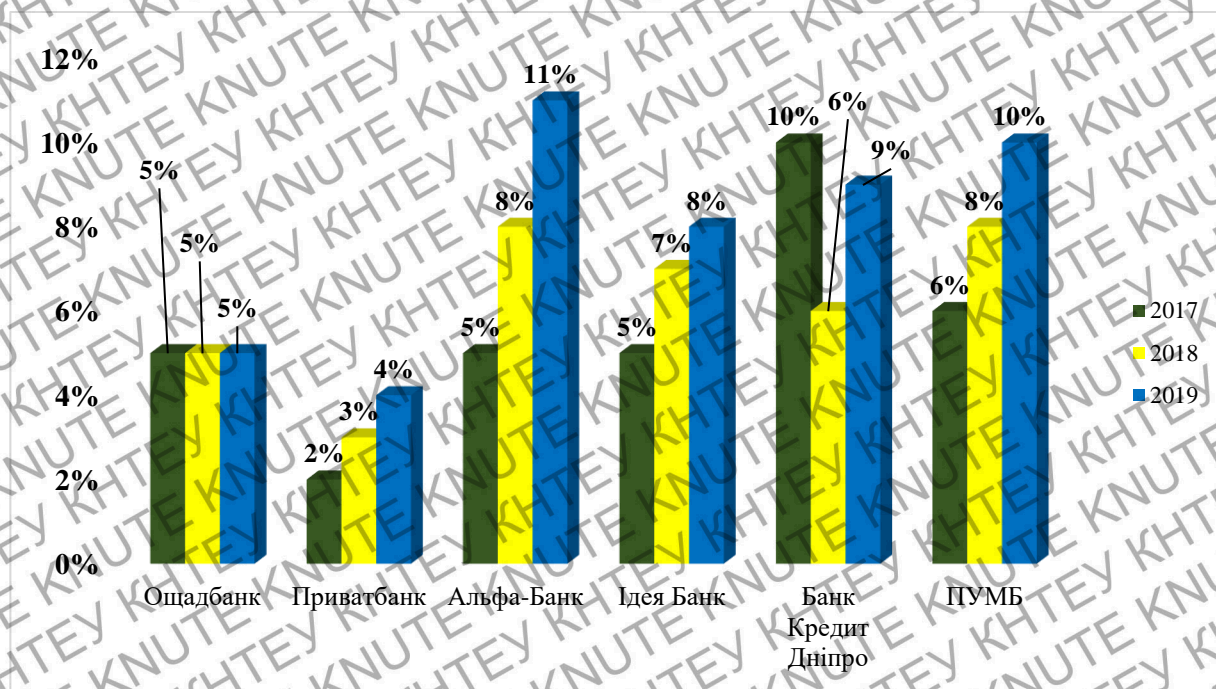

Рис.2.12. Показник чистої процентної маржі окремих банків України за період з 01.04.2017 по 01.04.2019 рр., од.

*Примітка: складено авторами за даними дод. Г

Зниження його чистої процентної маржі нижче 4% сигналізує про можливість банкрутства даного банку. Оскільки цей банк є досить великим за своїми масштабами, то це значно може вплинути на усю фінансову систему країни.

Оптимальне значення чистого спреду не показує жоден з проаналізованих банків (рис. 2.13). В це число банків входить також АТ «Альфа-Банк». Це свідчить про відсутність в банку інструментів з управління ризиком зміни вартості ресурсів, базисним ризиком, ризиком права вибору. Дане значення свідчить про збиткову діяльність банку за вибраний період.

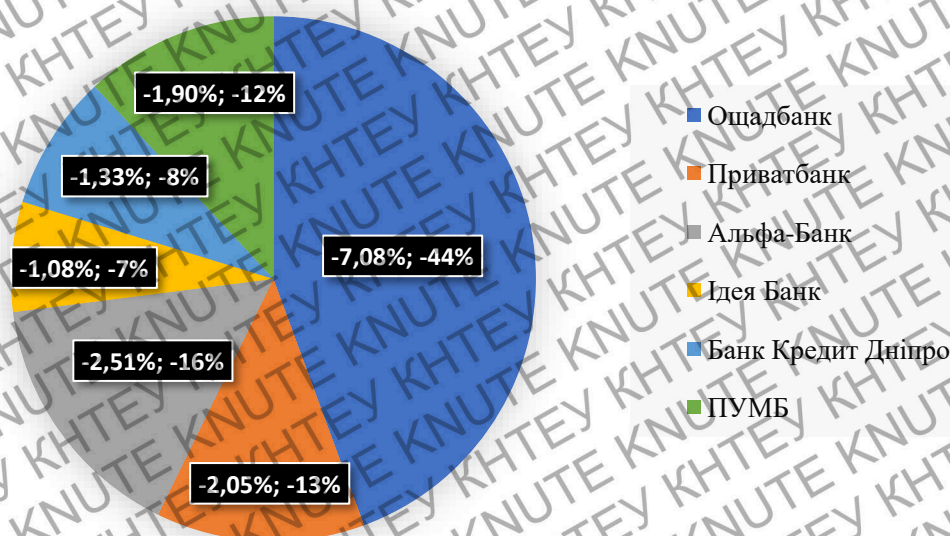

Рис. 2.13. Показник чистого спреду банків України станом на 01.04.2019, %

*Примітка: складено авторами за даними дод. Г

Показники оборотності кредитного портфеля можна проаналізувати лише починаючи з жовтня 2017 р., коли НБУ почав викладати оборотно-сальдові баланси банків. Розглядаючи показники оборотності кредитного портфеля за червень, липень, серпень та вересень 2019 р., можна побачити, що лише АТ «Банк Кредит Дніпро» не має проблем з погашенням кредитів, виданих у попередньому періоді (дод. Д). Всі інші банки, включаючи АТ «Альфа-Банк», мають значний відсоток заборгованості, що не має руху та переходить з одного періоду в інший. Таких кредитів близько 80%. Хоча співвідношення дебетових і кредитових оборотів не свідчить про небезпечну політику АТ «Альфа-Банк» з нарощування видачі кредитів за поганого їх повернення. Тривалість одного

обороту кредитів становить більше 100 днів, що є не найкращим показником, тому банку варто збільшити швидкість обертання кредитів.

Важливу роль у якості кредитного портфеля відіграє виконання кредитних нормативів. Оскільки рівень публічності інформації в АТ «Альфа-Банку» невисокий, тому проаналізувати виконання нормативів ми можемо за статистичною звітністю, яка за постановою Правління НБУ «Про встановлення переліку інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню банками України» затвердженою від 15.02.2018 р., №11, почала оприлюднюватися у 2018 році.

Таблиця 2.14

Кредитні нормативи окремих банків України у 2019 р., % [19]

Нормативи	1 квартал 2019			2 квартал 2019		
	Н7	Н8	Н9	Н7	Н8	Н9
АТ «Альфа-Банк»	34,46 (відхилення від норми 9,46)	242,63	0,45	26,97 (відхилення від норми 1,97)	199,11	4,43
АТ КБ «Приватбанк»	6,26	0	0,19	4,53	0	6,28
АТ «Ощадбанк»	23,72	362,52	0,49	22,59	430,17	0,61
АТ «ПУМБ»	15,30	135,26	83,16 (відхилення від норми 58,16)	16,95	126,40	60,21 (відхилення від норми 35,21)
АТ «Ідея Банк»	6,77	0	0,04	7,46	0	0,07
АТ «Банк Кредит Дніпро»	28,7 (відхилення від норми 3,7)	136,44	81,98	28,58 (відхилення від норми 3,58)	163,83	0,06

Нормативи Н7 та Н9 розкривають ризики кредитного портфеля банку. «Нормативи концентрації кредитного ризику «в одні руки» (Н7 не більше 25%) та кредитного ризику за операціями з інсайдерами (Н9 не більше 25%) є одними з найважливіших [3]. Якщо занадто багато кредитів видано одній групі клієнтів, а ще гірше – власникам банку, то в разі фінансових труднощів у цієї групи

проблеми виникають у самого банку. На жаль, бізнес-модель АТ «Альфа-Банк» як мінімум допускала таку ризиковану модель кредитування. В АТ «Альфа-Банк» Н7 на кінець першого кварталу становив 34,46 % і динаміка цього нормативу змінилася в кращу сторону, таким чином на кінець 2 кварталу 2019 року Н7 становив 26,97 %, що має відхилення від норми всього на 1,97 %.

Основною причиною порушення нормативу максимального розміру кредитного ризику як АТ «Альфа-Банк» було стрімке збільшення курсу після 6 лютого 2014 року. НБУ, згідно з постановою № 129 від 24.02.2015 [26], не застосовує до банків заходи впливу за порушення цього і деяких інших економічних нормативів за умови подання плану заходів щодо усунення порушень.

Отже, ми провели діагностику якості кредитного портфеля АТ «Альфа-Банк» у порівнянні з різними банками і можемо бачити, що кредитний портфель є досить якісним. Частка виданих кредитів в активах становить близько 60%, що свідчить про кредитоорієнтованість банку. АТ «Альфа-Банк» орієнтується на кредитування пріоритетних галузей адже його портфель є в міру диверсифікованим. Банк також намагається стабілізувати рівень проблемної заборгованості, яка становить п'яту частину кредитного портфеля шляхом реструктуризації та списання непрацюючих кредитів. В зв'язку з цим і зменшується частка прострочених кредитів і збільшується чиста процентна маржа у 2019 році. Також АТ «Альфа-Банк» стрімко працює над виконанням нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, адже наявні значні порушення допустимого значення, які спричинені девальвацією валюти у 2014 році.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

3.1. Удосконалення методики оцінювання якості кредитного портфеля банку

Сучасний стан банківської системи України характеризується значними динамічними коливаннями в умовах зміни фінансових ринків. Важливою умовою підвищення операційної спроможності банківської системи та розвитку кредитних відносин у країні є створення комплексної системи економічної життєздатності та ефективності кредитування. По-перше, ця система повинна допомогти знайти варіанти більш вигідного розподілу кредитних ресурсів і, по-друге, забезпечити мінімізацію кредитних ризиків, тому перед банком стоїть завдання своєчасного можливі втрати і ефективно управляти своїм кредитним портфелем. Тому аналіз і оцінка якості кредитного портфеля банку має особливе значення не тільки для самого банку та банківської системи, але й для економіки країни в цілому. Вирішальними елементами кредитної політики банку є розробка певних стандартів, які визначають якість всіх кредитів, а також оцінку проблемних і сумнівних кредитів та прийняття управлінських рішень. Важливим аспектом на етапі розробки та на етапі контролю за реалізацією кредитної політики є оцінка якості кредитного портфеля банку [21].

Якість кредитного портфеля банку пропонується оцінити шляхом обчислення інтегрального показника, що складається з таких елементів:

- 1) Якість кредитування;
- 2) Якість кредитоспроможності позичальника.

У свою чергу, кожен з цих елементів характеризується певними складовими. Якість кредитної гарантії складається з оцінок якості рухомого, нерухомого майна та показника реальної вартості майна. Якість кредитоспроможності позичальника включає оцінку його фінансового стану, а також оцінку властивого йому ризику. Запропонований підхід дозволить об'єктивно та всебічно вивчити якість кредитного портфеля кредитної установи

з точки зору потенційних ризиків. Методика, розроблена для визначення якості кредитного портфеля, може бути корисною для багатьох видів діяльності банківської установи. Однак він відіграє надзвичайно важливу роль у роботі з управління ризиками, комерційного кредитування, підрозділів безпеки країни та управління інкасацією.

Суть запропонованого підходу полягає у дослідженні якості кредитного портфеля банку шляхом побудови системи балів, тобто шляхом виділення певної суми кредиту на певну кількість балів, коли ці кошти відповідають певному критерію, що впливає на кредит. портфолію. На основі визнаної наукової методології пропонується використання формули Стерджеса [21]:

$$n = 1 + 3,322 \cdot \lg N \quad (3.1)$$

де n – кількість груп; N – число одиниць сукупності.

Бальні оцінки нами пропонується ранжувати від 0 до 10, отже, $N = 10$.

Бали можемо проставити від 0 до 10, отже, $N = 10$. Отже:

$$n = 1 + 3,322 \cdot \lg 10 = 1 + 3,322 \cdot 1 = 4$$

Далі визначаємо величину цих інтервалів за такою формулою:

$$i = \frac{X_{\max} - X_{\min}}{n} \quad (3.2)$$

де X_{\max} – максимальне значення ознаки в сукупності; X_{\min} – мінімальне значення ознаки в сукупності. Мінімальна кількість балів дорівнює 0, а максимальна – 10. У результаті отримуємо величину інтервалу: $(10 - 0)/4 = 2,5$.

Оскільки кількість станів вибраної конкретної метрики становить 5, то ранжування балів буде проводитись від 0 до 10 з кроком 2. Як згадано вище відповідно до певних обставини, які мають вивчатися банком, щоб з'ясувати якість кредитного портфеля, ми формуємо дві групи показників, що характеризують якість кредитування банку: - якість кредитоспроможності позичальника та якість позики. Запропоновано систему підрахунку кредитних груп, що відповідає конкретній категорії обставин, що впливають на якість кредитного портфеля (таб. 3.1, 3.2).

Після того, як визначається загальна оцінка кожного показника, обчислюється загальна оцінка. Для цілей узагальненого кількісного визначення пропонуємо ділити фактичну суму балів на максимальну суму (50 балів) та помножити на 100%. Отримане значення характеризуватиме якість портфеля за шкалою від 0 до 100%:

$$I_i = \frac{\sum_{j=1}^2 D_{ij} + \sum_{j=1}^2 M_{ij}}{\max} * 100\%, \quad 3.3$$

де I_i – загальний рівень якості за i -м позичальником;

D_{ij} – оцінка якості позичальника за j -м показником – кількість балів за результатами оцінки одного з двох показників якості позичальника;

M_{ij} – оцінка якості забезпечення за j -м показником – кількість балів за результатами оцінки одного з трьох показників якості забезпечення;

\max – максимальна сума балів (у нашому випадку дорівнює 50).

Таблиця 3.1

Оцінка якості позичальника

Бали	Оцінка фінансового стану	Оцінка ризиків, що притаманні позичальнику
0	Неоцінений	Непрацездатний або позбавлений волі
2,5	Г	Не працює
5	В	Працює, не застрахований
7,5	Б	Працює та застрахований в неакредитованій компанії
10	А	Працює та застрахований в акредитованій компанії

*Примітка: складено авторами на основі [7]

Оцінка якості забезпечення позики

Бали	Оцінка якості рухомого майна	Оцінка якості нерухомого майна	Оцінка якості реального майна
0	Не оглянуте/відсутнє	Не оглянуте/відсутнє	Значно нижче залишку боргу
2,5	Пошкоджене	Пошкоджене	Нижче залишку боргу
5	Незастраховане	Незастраховане	Дорівнює залишку боргу
7,5	Застраховане в неакредитованій компанії	Застраховане в неакредитованій компанії	Більше залишку боргу
10	Застраховане в акредитованій компанії	Застраховане в акредитованій компанії	Значно більше залишку боргу

*Примітка: складено авторами на основі [7]

З метою підвищення адекватності отриманої оцінки пропонуємо її відкоригувати на показник DPD відповідно до моделі ранжування прострочених кредитів «DPD credit ranging». Це пропонується робити за такою формулою:

$$CPQ = \sum_{i=1}^n I_i * (1 - w_i), \quad 3.4$$

де CPQ – інтегральний показник якості кредитного портфеля банку;

I_i – загальний рівень якості за i -м позичальником;

w_i – коригуючий коефіцієнт, що розраховується на базі показника DPD відповідно до моделі «DPD credit ranging».

Інтегральний показник якості кредитного портфеля банку може приймати значення від 0 до 100%.

Таким чином, після підрахунку повного показника якості кредитного портфеля банку існує принципова можливість не просто отримання кількісних, але й якісних характеристик. У свою чергу це дає можливість прийняти ефективне управління рішення стосовно оцінки якості кредитного портфеля [18].

Одним з можливих шляхів удосконалення системи управління якістю кредитного портфеля АТ «Альфа-Банк» є використання імітаційного моделювання. Моделювання є основним методом визначення таких показників, як кредитні втрати та резерви, які вказують на якість кредитного портфеля банку.

У банківській практиці в Україні існують два типи резервів для покриття можливих кредитних збитків: резервні фонди, які оцінюються окремо. Кілька моделей можуть бути використані для моделювання розміру збитків за кредитами та розрахунку відповідної суми резервів, а саме:

1) у разі визначення резервів на покриття можливих втрат за кредитами, що оцінюються на портфельній основі:

- модель частоти переходу (Flow rate model) або матрицю міграцій (Transition Matrix model) – для розрахунку валових резервів;

- модель покриття втрат (Recovery model) – для розрахунку чистих резервів [23];

- модель PD/LGD як базову модель (PD (Probability of Default) – річна ймовірність дефолту, яка визначається на основі присвоєного внутрішнього рейтингу; LGD (Loss Given Default) – частка втрат у разі дефолту, яка залежить від забезпечення і інших чинників);

2) у разі визначення резервів на покриття можливих втрат за кредитами, що оцінюються на індивідуальній основі:

- модель «збиткових» рахунків (рахунки, за якими існує прострочення платежу на 180 днів та більше);

- модель ранніх збитків (у випадку шахрайства, банкрутства тощо);

- модель реструктуризованих позик [36].

Оцінка резервів на індивідуальній основі відбувається не тільки в тому випадку, якщо кредит затримується більше ніж на 180 днів, а також у випадках, коли відбулися дострокові втрати або реструктуризація кредиту [45].

Розглянемо моделі для розрахунку резервів для покриття можливих втрат за кредитами, які оцінюються в портфелі.

Першою моделлю є модель частоти переходу (Flow Rate Model). В іншому випадку цю модель також називають Roll-Rate Model – модель рівнів переходу. Коефіцієнт переходу розраховується як відношення між балансовою вартістю боргу та сегментом (n) з певною кількістю днів прострочення поточного місяця (t) і балансовою вартістю сегмента $n-1$ заборгованості з меншою кількістю днів прострочення в попередньому місяці ($t-1$) (табл. 3.1.).

Таблиця 3.1

Розрахунок коефіцієнтів переходу кредитів між категоріями [23]

Кредити за кількістю днів прострочення	Баланс на попередній період	Баланс на поточний період	Коефіцієнт переходу (П), %
0 (без прострочення)	BO – 0	BO – 0	$P1 = \min(100\%; B11-30/B00)$
1-30	BO – 1-30	BO – 1-30	$P2 = \min(100\%; B131-60/B01-30)$
31-60	BO – 31-60	BO – 31-60	$P3 = \min(100\%; B161-90/B031-60)$
61-90	BO – 61-90	BO – 61-90	$P4 = \min(100\%; B191-180/B061-90)$
91-180	BO – 91-180	BO – 91-180	$P5 = \min(100\%; B1180+/B091-180)$
180+	BO – 180+	BO – 180+	100%

На основі розрахованих коефіцієнтів переходу обчислюють фактори втрат (табл. 3.2). Фактор втрат відображає ймовірність, з якою прострочений кредит зі своєї поточної категорії переходить у категорію, за якою прострочення становить 180 днів та більше.

Таблиця 3.2

Принцип розрахунку показника фактору втрат для різних категорій кредитів [23]

Категорія кредитів за кількістю днів прострочення	Фактор втрат (ФВ), %
0 (без прострочення)	$ФВ1 = P1 * P2 * P3 * P4 * P5$
1-30	$ФВ1 = P2 * P3 * P4 * P5$
31-60	$ФВ1 = P3 * P4 * P5$
61-90	$ФВ1 = P4 * P5$
91-180	$ФВ1 = P5$

Цей метод популярний лише завдяки своїй простоті. Не можна забувати, що він містить високу ймовірність помилок, непружних до швидкоплинних зовнішніх чинників і не вивчає історичних рушійних сил.

Наступною моделлю, яка допомагає розрахувати кількість резервів, є матриця міграції. Модель матриці міграції базується на масиві, який описує ймовірність переміщення кредиту з однієї категорії ризику до іншої за два

періоди. Ця модель є більш складною, оскільки робить розрахунки, використовуючи складну поведінку кредитного рахунку – вона враховує всі можливі ходи. Модель використовується для діагностики якості кредитного портфеля та ефективності системи стягнення заборгованості [42]. Залежно від тривалості періоду, що використовується для розрахунку, переходи між категоріями за кількістю днів прострочення обмежені, наприклад, якщо період становить лише один місяць, кредит не може «мігрувати» далі, ніж через одну категорію. Приклад побудови матриці наведено у дод. Е, табл. Е 1.

Ця матриця є одним із засобів, за допомогою яких можна аналізувати якість кредитного портфеля банку, зокрема його проблему.

Переваги такої моделі:

- логічно більш розвинені і зрозумілі щодо моделей переходу;
- дає повну картину рушійних сил у портфелі.

Недоліки цієї матриці включають:

- потреба в додаткових моделях, оскільки важливі фактори, такі як життєвий цикл, сезонність, не використовуються;
- дані за межами періоду аналізу не використовуються [5].

Матриця міграції в кінцевому рахунку дає можливість розрахувати коефіцієнт втрат, на основі якого розраховуються валові резерви. Для цього, показники фактору втрат перемножуються на відповідні залишки кредитів.

Інша модель для розрахунку резервів – модель покриття збитків. Вона застосовується у випадку прострочення кредитів на строк більше 180 днів [42].

Ця модель базується на таких принципах:

- збитки від такого кредиту можуть бути частково (або повністю) погашені в майбутньому внаслідок продажу боргу або за рахунок внутрішніх коштів;
- всі платежі, які досягають цього рахунку після переходу на категорію більше 180 років, стають відшкодуванням;
- рівень покриття розраховується на основі даних з використанням моделі покриття.

Розрізняють два варіанти моделі: просту і «вінтажну». Проста модель використовується тільки в роздрібному сегменті і в тих випадках, коли недостатньо інформації для побудови «вінтажної» моделі. Згідно простої моделі, рівень охоплення (P_v) розраховується за формулою:

$$P_v = \frac{PK_{12}}{180+_{12}}, \quad (3.3)$$

де PK_{12} – сума платежів за останні 12 місяців, що надійшла на кредитні рахунки після досягнення ними категорії прострочення «180+ днів»;

$180+_{12}$ – сума залишків заборгованостей за кредитами, які протягом останніх 12 місяців перейшли в категорію прострочення «180+ днів».

Після розрахунку рівня покриття визначається обсяг чистих резервів. Для цього обсяг валових резервів за кредитами, що не досягли категорії прострочення «180+ днів», множиться на різницю $(1-P_v)$ [45].

Отже, розглянули основні моделі, які банк може використовувати для моделювання збитків за кредитами та розрахунку необхідних резервів. Кожна модель використовується за певних умов і дозволяє зробити процес управління якістю кредитного портфеля банку більш змістовним та інформативним не тільки для кількісної, але й якісної оцінки кредитів.

3.2. Напрями підвищення якості кредитного портфеля банку

Проаналізовано проблеми кредитування банків в Україні та зроблено висновок, що вітчизняна банківська система потребує реформ, які спрямовані на збільшення доступності кредитів, зниження їх вартості та доступних ставок за кредитами. Необхідно також оновити нормативно-правову базу для банківських позик і розглянути зарубіжний досвід, використання окремих закордонних процедур в Україні. На закінчення, банківська система та фінансовий сектор України потребують реформ. Для покращення фінансового сектору, підвищення темпів економічного зростання в Україні необхідно створити ефективний механізм поліпшення банківської політики [17].

Головною метою кредитної політики будь-якого банку є досягнення зростання бізнесу шляхом зміцнення та поліпшення якості кредитного портфеля банку. Отже, основною проблемою ефективної кредитної політики будь-якого банку є розробка ґрунтовних, комплексних і теоретичних підходів, а також методологічне положення щодо порядку формування та організації якісного управління кредитним портфелем банку в ситуаціях існуючих ризиків.

Основні стратегічні напрямки підвищення якості кредитного портфеля банку, за якісними та кількісними характеристиками таб.3.3

Таблиця 3.3

Напрямки підвищення якості кредитного портфеля

	Якісні напрями	Кількісні напрями
Система управління	<ol style="list-style-type: none"> 1.Надавати персоналу кредитного відділу свободу в прийнятті самостійних рішень в складних ситуаціях 2.Спонукати керівництво кредитним відділом до розвитку персоналу та покращення системи стимулювання 	<ol style="list-style-type: none"> 1.Залучення відповідної кількості працівників для вирішення питань стосовно оцінки та якості кредитного портфеля, які мають відповідати якісним напрямкам їх підготовки. 2. Використання персоналом скорингових моделей при прийнятті рішень, стосовно платоспроможності позичальника.
Система ідентифікації та вимірювання	<ol style="list-style-type: none"> 1.Впроваджувати в практику обслуговування клієнтів з надання кредитів класифікацію типів боржників 	<ol style="list-style-type: none"> 1.Дотримуватись загального рівня ліквідності 2.Прискорювати темп очікуваного доходу 3.Підвищувати рівень доходу в поточному періоді 4.Мінімізувати рівень ризиків
Система супроводження	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вдосконалювати методи оцінки кредитоспроможності позичальника 	<ol style="list-style-type: none"> 2.За результатами аналізу динаміки здійснення кредитних операцій проводити моніторинг стану та структури кредитного портфеля 3.Концентрувати увагу на відстеженні змін процентних ставок 4.Оцінювати ймовірність дебіторської заборгованості та прогнозувати банкрутство позичальника за системою показників Бівера 5.Класифікувати кредити за системоюCART
	<ol style="list-style-type: none"> 2.Підвищувати кваліфікацію персоналу з питань здійснення кредитного контролю 3.Визначати якісні характеристики позичальника за моделями комплексного аналізу: правило шпести Сі», CAMPARI,PARTS, оцінна система аналізу, іт. 	

Для розвитку банківського кредитування і створення фінансової стабільності в даний період ми пропонуємо:

- підвищення якісного рівня банківських послуг для підвищення їх конкурентоспроможності;
- встановлення лімітів на відсоткові ставки за кредитами та моніторинг їх виконання;
- підвищення рівня банківського сектору шляхом залучення додаткового акціонерного капіталу;

- удосконалити такі процедури в банківській сфері, як реорганізація, реабілітація;
- стимулювати комерційні банки кредитуванням інноваційних проектів;

Система управління – розглядається для кредитного портфеля як спосіб покращити працівникам банку, самостійно приймати рішення, щодо оцінки платоспроможності клієнта, та спонукати розвитку персоналу.

Система ідентифікації та вимірювання – система слугує для моніторингу, та для надання в подальшому клієнту кредит, що тим самим зменшити шахрайські дії з боку потенційного клієнта. Розглянемо шляхи вдосконалення підходів до управління якістю кредитного портфеля шляхом забезпечення системи підтримки, вдосконалення методів об'єктивної оцінки кредитоспроможності позичальників.

При кредитуванні будь-який банк звертається до необхідності оцінки кредитоспроможності позичальників. Ця процедура є обов'язковою і її результати суттєво впливають як на умови конкретних кредитних угод, так і на ефективність кредитної діяльності банку в цілому. Для позичальника також важливий рейтинг кредитоспроможності, оскільки його результат залежить від ступеня надання кредиту та від того, чи буде вона надана [25].

Оцінюючи кредитну якість позичальника, українські комерційні банки керуються власними нормами та методологіями, які ґрунтуються на методичних рекомендаціях Національного банку України. Водночас НБУ не забороняє самим банкам встановлювати додаткові критерії для аналізу фінансового стану позичальника, що підвищує вимоги до показників, з метою належної оцінки кредитних ризиків та їх належного контролю.

Розглянемо випадки щодо прострочених кредитів. У випадку кредитів, прострочених протягом 180 і більше днів, резерви встановлюються на рівні 100% загальних зобов'язань клієнта. У разі надання гарантії на такі кредити, які банк вилучив, але ще не був проданий, резерв встановлюється на рівні 100% чистого ризику (загальна сума позичкового боргу клієнта, зменшена на дисконтовану зважену вартість гарантії). Витрати повинні бути обов'язково

незарєєстрованими і більше порушеними для обліку поняття вартості грошей у часі. Кредитні рахунки, для яких ймовірність погашення кредиту дуже низька, вважаються безнадійними і класифікуються як "очікувані збитки". Резерви для них встановлюються на рівні 100% від суми кредиту, хоча вони також можуть бути зменшені до дисконтованої зваженої вартості гарантії. Типовими прикладами таких збитків є: шахрайство з боку клієнтів, партнерів, співробітників; банкрутство (за наявності судового рішення); смерть клієнта.

Третій випадок, коли резерви оцінюються індивідуально – реструктуризація. Реструктуризація – це зміна початкових умов, які повинні допомогти позичальнику подолати фінансові труднощі. Відбувається відстрочка платежу, продовження, переукладання кредитної угоди.

Сучасні банківські установи використовують такі варіанти реструктуризації:

- пролонгація кредиту – подовження строку дії кредитного договору при наявності у позичальника фінансових проблем;
- надання банком кредитних канікул, що передбачає зменшення кредитного навантаження протягом певного періоду;
- зміна схеми погашення кредиту з класичної на ануїтетну та навпаки;
- переведення боргу на іншого позичальника;
- рефінансування кредиту;
- конверсія – переведення валютного кредиту у гривневий;
- зниження відсоткової ставки;
- капіталізація відсотків [2].

Якщо чиста поточна вартість кредиту, з урахуванням нового графіка платежів, є нижчою, ніж була в початковому графіку платежів, має бути передбачено положення на рівні 100% цієї різниці. Таким чином, реструктуризовані кредитні резерви формуються як сума попередніх реструктуризаційних кредитів, які були оцінені на основі портфеля та розміру знецінення через реструктуризацію [42].

Безперечно, головна перевага реструктуризації - це реальна можливість для боржника не тільки врегулювати більшість вимог кредиторів, але й погасити частину боргів та відстрочити залишок. Якщо заборгованість занадто велика, а активи боржника низькі, ці активи будуть продані та розподілені кошти між кредиторами [4]. Такий розподіл пропорційно визначається судом. Однак у разі невдачі плану реструктуризації та припинення провадження у справах про банкрутство відстрочені або списані борги повертаються до первинної форми, яка існувала до плану реструктуризації. Таким чином, для боржника перспектива спрощеної схеми платежів та справедливе виконання плану реструктуризації видається найбільш сприятливим варіантом.

Отже, ми дослідили, що методологію оцінки якості кредитного портфеля необхідно суттєво покращити, враховуючи всі фактори впливу. Запропоноване бальне скорингове оцінювання дозволить своєчасно оцінити та визначити прострочені кредити. Як наслідок, банк своєчасно управлятиме кредитним ризиком, отримувати прибутки та підвищувати рівень безпеки. Кожна модель використовується за певних умов і дозволяє зробити процес управління якістю кредитного портфеля банку більш інформативним та інформативним не тільки для кількісної, але й якісної оцінки кредитів. Основною проблемою ефективної кредитної політики будь-якого банку є розробка ґрунтовних, комплексних і теоретичних підходів, а також методологічне положення щодо порядку формування та організації якісного управління кредитним портфелем банку в ситуаціях існуючих ризиків. Тому ефективне управління кредитами українських комерційних банків відіграє одну з найважливіших ролей у процесі формування прибутку та підвищення ліквідності.

На сучасному етапі розвитку банківської системи для комерційних банків необхідно вдосконалити основні кредитні лінії з метою мінімізації кредитних ризиків, спричинених низьким рівнем кредитної активності українських банків. Це спричиняє збільшення частки проблемних позик у кредитному портфелі комерційних банків. Це зростання є негативним фактором, який безпосередньо впливає на знецінення активів банку і, як наслідок, погіршує банківську систему

країни в цілому. Неадекватний моніторинг кредитування, недосконалі методи оцінки кредитоспроможності позичальника спонукають комерційні банки до вдосконалення та вдосконалення методів управління своїм кредитним портфелем через міжнародний досвід. Ключові моделі аналізу кредитоспроможності позичальників, що застосовуються в міжнародній практиці, включають: 6-C система, PARSER, CAMPARI, MEMO RISK та інші. Запропоновані методи дозволять українським комерційним банкам покращити свої кредитні портфелі та мінімізувати вплив кредитних ризиків, що, в свою чергу, підвищить ефективність кредитування та загальну прибутковість.

Висновки дослідження методики оцінки якості кредитного портфеля, а саме застосування методики інтегрального показника з використанням елементів: якості забезпечення позики та якості кредитоспроможності позичальника показало, що чинна методика не враховує всіх аспектів, які впливають на якість кредитних портфелів банків. Управління проблемними позиками банку потрібна відповідна оцінка якості кредитного портфеля. Для цього використовується модель інтегрального показника з використанням системи оцінювання групи показників якості для кредитоспроможності позичальника та якості надання позики з коригуванням суми балів у показнику DPD відповідно до моделі ранжування прострочених кредитів «DPD credit ganging». Запропонована модель дає змогу отримати кількісні та якісні особливості кредитного портфеля банківської установи, це дозволить банкам уникати збитків від ризикових кредитних операцій та підвищить рівень економічну безпеку банку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі розглянута система оцінки якості кредитного портфеля та рекомендації щодо його вдосконалення. Розглянуті та проаналізовані питання дозволяють зробити наступні висновки:

1. Аналіз різних підходів вчених до інтерпретації поняття «кредитний портфель», дає змогу сформулювати загальне визначення на основі цілей діагностики : кредитний портфель – це баланс кредитів, структурований відповідно до мети, та на конкретну дату, що відображає результати банку, враховуючи реалізацію кредитної стратегії і тактики кредитної політики банку.

2. Щоб оцінити якість кредитного портфеля, необхідно структуровані відповідно до певних характеристик класифікації. Оскільки нормативного визначення поняття кредитного портфеля немає, банки можуть для оцінки здійснювати власне його структурування. Види класифікаційних груп кредитного портфеля можуть бути обрані за одним або кількома ключовими критеріями для визначення фактичної та цільової структури вкладень в кредит.

3. Враховуючи, що було розглянуто кредитний портфель та його класифікацію, засновану на цілях проведення оцінки якості, ми представили класифікаційні ознаки кредитного портфеля, виділивши міжбанківські і клієнтські кредити, у структурно – логічній послідовності. Послідовність базується на виборі цільового призначення кредиту, валюти, строку, забезпеченості та непростроченості/простроченості (відповідно кількості днів прострочення). Така структурно-логічна послідовність може відповідати одному із варіантів проведення дослідження кредитного портфеля банку.

4. Оскільки якість кредитного портфеля повинна забезпечувати максимальний рівень рентабельності на прийнятному рівні кредитного та ліквідного балансу, необхідно визначити критерії такої оцінки: ступінь кредитного ризику, рівень рентабельності кредитного портфелю, рівень ліквідності кредитного портфеля, ступінь оновлення кредитного портфеля.

5. Проведення оцінки якості вимагає системи показників дати уявлення про масштаб, стан, структуру та динаміку кредиту портфель, а також характеризують його з точки зору ризику, прибутковості, проблеми, безпека і захист, ліквідність, рух і оборот.

6. Одним із актуальних питань є управління якістю кредитного портфеля, оскільки ефективність діяльності будь-якого банку залежить саме від якісної структуризації процесу, яка в свою чергу впливає на усі напрями діяльності банку. Початковим етапом управління якістю кредитного портфеля є визначення ключових критеріїв, які дозволяють оцінити його якість. Звісно визначенні критерії потрібно згрупувати для комфортного використання. На наступному етапі варто оцінити кредити відповідно до визначених критеріїв та віднести їх до певної групи. Оцінивши якість кредитного портфеля і визначивши його структуру, потрібно з'ясувати, які ж фактори вплинули на них. Ці фактори дозволять раціонально сформувані резерви та впровадити доцільну політику покращення якості кредитного портфеля.

7. Кредитний портфель АТ «Альфа-банк» займає найбільшу частку в активах банку і є головною його складовою. Основну вагу кредитного портфеля займають кредити юридичним особам, хоча в період з 2017-2018 роком сума таких кредитів зменшується більше, ніж на 7%. А на початку 2019 року цей показник зріс порівняно з попереднім на 5%. Кредити, надані юридичним особам у 2017 році займають 79,14%, у 2018 році – 70,04% і у 2019 році – 75,26%.

8. Найбільшу частку у структурі кредитного портфеля банку за галузевою ознакою займають фізичні особи, питома вага цієї галузі на початку 2019 року становить 41,2%. Далі проаналізовані інші галузі такі як: електроенергетика займає другу позицію і становить 16,65 (4824605 тис. грн) 01.01.2017 року, 10,79% (4489619 тис. грн) 01.01.2018 року і 3,65% (1468459 тис. грн) на початок 2019 року. Сільське господарство – 2018 рік – 11,56% і на початок 2019 він зріс на 1,43%, машинобудування входить в п'ятірку галузей які кредитує АТ «Альфа Банк» і становить такий показник на початок 2019 року – 9,7%, з попередніми роками в середньо майже не змінився, що про попит в цій галузі.

9. Протягом аналізованого періоду найбільшу питому вагу у кредитному портфелі банківської установи займали кредити зі строком погашення від 1 місяця до 1 року станом на 01.01.2017 р. і 01.01.2019 р. та кредити від 1 до 5 років станом на 01.01.2018 р. Так, станом на 01.01.2017 року і 01.01.2019 року обсяги кредитної заборгованості строком від 1 місяця до 1 року склали 20754272 тис. грн. (44% у загальному обсязі кредитування) і 11479665 тис. грн (40,67%) відповідно.

10. АТ «Альфа-Банк» має досить значну частку непрацюючих кредитів в кредитному портфелі банків. Показник найбільш відчутний у 2017 році (21,21%), а у 2018 році (20,38%), та на початку 2019 року цей показник показує позитивну тенденцію і становить 18,6% що свідчить про наявність проблем у якості кредитного портфелю і необхідність її покращення.

11. Значення коефіцієнта забезпеченості АТ «Альфа-Банк» становить 0,78 у 2017 році, 0,75 у 2018 році та 0,79 за перший квартал 2019 року, що не більше 1 і говорить про те, що забезпечення по кредитах не покриває основної суми і в майбутньому може призвести до збитків банку. Також банк показує не найкращі показники у захищеності від кредитного ризику, що свідчить про недосконалість політики покриття збитків.

12. В АТ «Альфа-Банк» норматив Н7 на кінець другого кварталу 2019 року становив 26,97 % і динаміка цього нормативу змінилася в кращу сторону, порівняно з попереднім роком таким чином на кінець 2 кварталу 2018 року Н7 становив 42,87%.

13. Проаналізувавши частку кредитів АТ «Альфа-Банк» знизив показник кредитів, станом на 2017 рік – 70%, на 2018 рік – 57% і в I кварталі 2019 року, бачимо збільшення цього показника до 59%.

14. Щодо коефіцієнта загальної галузевої диверсифікації кредитних активів можемо сказати, що АТ «Альфа-Банк» має один із найбільш диверсифікованих портфелів. У 2017 році показник становить 0,16, у 2018 та 2019 роках банк займає перше місце серед проаналізованих банків (0,14 і 0,13 відповідно).

15. АТ «Альфа-Банк» має досить значну частку непрацюючих кредитів в кредитному портфелі банків. Він помітно виділяється поміж аналізованих нами банків разом із АТ «Ощадбанк», АТ КБ «Приватбанк» та АТ «ПУМБ». Показник найбільш відчутний у 2017 році (20,01%), а у 2018 році (20,38%), в 2019 році (21,1%), що свідчить про наявність проблем у якості кредитного портфелю.

16. Проаналізувавши значення коефіцієнта забезпеченості АТ «Альфа-Банк» становить 0,78 у 2017 році, 0,75 у 2018 році та 0,79 у 2019 році, що не більше 1 і свідчить про те, що суми забезпечення не вистачає на покриття як основної суми боргу, так і процентів. Тому суму кредитних вкладень, що припадає на 1 грн забезпечення кредитів, ми бачимо не відповідність допустимого ризику (не більше 0,9).

17. Говорячи про частину кредитного портфелю, яка покривається за рахунок власного капіталу, то АТ «Альфа-Банк» не є еталонним показником, на який варто рівнятися банкам. Його значення становить 0,27 у 2017 році, 0,23 у 2018 році та 0,21 у 2019 році.

18. Проаналізувавши значення чистої процентної маржі показує скільки процентного прибутку припадає на одну гривню розміщених у кредитний портфель ресурсів. За нормами банк працює ефективно, якщо значення показника не менше 4,5%. Банк неефективно працював у 2017 році, хоча ситуація виправилася у 2018 році (4,99%) і значно покращилася у 2019 році (10,99%)

19. Існуюча методика оцінки якості кредитного портфелю не враховує усі фактори впливу, тому управління кредитним портфелем потребує її вдосконалення. Саме це надасть банкам можливість вдосконалити процес кредитування та мінімізувати ризики.

20. Моделювання є основним методом, який використовується для визначення таких показників, як втрати за кредитами та резерви, що свідчать про якість кредитного портфелю банку. Можна застосовувати наступні моделі: модель частоти переходу, модель покриття втрат, модель PD/LGD, модель «збиткових» рахунків, модель ранніх збитків, модель реструктуризованих позик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авсейко М. Н. Методика оценки и сравнения качеств кредитных портфелей банков [Электронный ресурс] / М. Н. Авсейко // Банковский вестник. – 2008. – № 31. – Режим доступа : <https://www.nbrb.by/bv/articles/1514.pdf>
2. Аналіз банківської діяльності [Текст] : підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеенко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А. М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – С. 121-128.
3. Банки виправдалися за порушення нормативів : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://finclub.net/ua/analytics/banky-vypravdalysia-zarogushennia-ormatyviv.html>
4. Банківська система 2018: виклики та перспективи – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=14741673>.
5. Банківська статистика: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / А. В. Головач, В. Б. Захожай, Н. А. Головач, Г. Г. Трофімова. – К.: КНЕУ, 2003. – 162 с.
6. Бархатов И.А. Методы прогнозирования рисков розничных портфелей [Электронный ресурс] / Бархатов И.А. // Банковский ритейл. – 2010. – № 1. – Режим доступа : http://www.reglament.net/bank/retail/2010_1_article.
7. Батракова Л.Г. підручник Економічний аналіз діяльності банку – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://institutiones.com/download/books/1353-ekonomicheskij-analiz-deyatelnosti-banka.html>
8. Болгар Т. М. Науково-методичні засади побудови моделі оцінки якості кредитного портфеля банку / Т. М. Болгар // Академічний огляд. – 2016. – № 1 (44). – С. 50-59.
9. Бондаренко Л. К. Поняття кредитного портфеля комерційного банку і критерії його конкурентоспроможності / Л. К. Бондаренко // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 3. – С. 31–33.

10. Бугель Ю. Поняття кредитного портфеля комерційного банку та необхідність ефективного управління ним / Ю. Бугель // Світ фінансів. – 2011. – Вип. 2. – С. 98–107.
11. Бугель, Ю. Основні шляхи вдосконалення сучасних методів оцінки кредитоспроможності позичальника [Текст] / Ю. Бугель // Банківська справа. – 2009. – № 4. – С. 54–59.
12. Вовк В. Я. Кредитування і контроль: навч. посіб. / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К. : Знання, 2008. – 464 с.
13. Герасимович А. М. Система показників, що визначають ефективність управління кредитним портфелем банку [Електронний ресурс] / Герасимович А. М., Герасимович І. А., Морозова-Герасимович Н. А. // Вісник ЖДТУ. – № 3 (53). – Режим доступу: <http://ven.ztu.edu.ua/article/viewFile/66654/62252.pdf>
14. Говоруха С. Підходи до визначення поняття «кредитного портфелю» та аналіз його характеристик / С. Говоруха // Вісник Львівського університету. – 2008. – № 39. – С. 125–127.
15. Грушко В. Оптимізація структури кредитного портфеля комерційного банку / В. Грушко, Т. Іваненко // Вісник НБУ. – 2014. – Лют. – С. 28–32.
16. Дзюблюк О. В. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці / О. В. Дзюблюк // Журнал Європейської економіки. – 2010. – Березень. – Том 9. – С. 108–124.
17. ДСТУ ISO 9000-2015. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів. – Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf>
18. Жмурко І.В. Основні напрями підвищення ефективності банківського кредитування в Україні – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/103.pdf>
19. Коваленко В. В. Розвиток науково-методичних підходів до оцінки проблемних кредитів як складової системи управління проблемними

- кредитами банку / В. Коваленко, Т. Болгар // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 10. – С. 185–195.
20. Крупка М. І. Оцінка обсягів та якості кредитного портфеля банків України [Електронний ресурс] / М. І. Крупка, О. Б. Баран. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4488>
21. Лобода Д. Л. Актуальні питання стрес-тестування кредитного портфелю банку / Д. Л. Лобода // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy/financial-cash-flow-andcredit>.
22. Науково-методичні засади побудови моделі оцінки якості кредитного портфеля банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2016/1/7.pdf>
23. Офіційний сайт АТ «Альфа Банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://alfabank.ua/ru/about>
24. Офіційний сайт Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442
25. Петрова, Г. И. Терминологический словарь-справочник: экономика, маркетинг, менеджмент. Н-Я. / Г.И. Петрова, А.Ю. Петров. - Litres, 2017. – 580 с.
26. Прийдун Л.М. Ефективне управління проблемними кредитами як основа оптимізації відносин між банком та позичальником [Електронний ресурс] / Л.М. Прийдун. – Режим доступу: <http://intkonf.org/priyduun-lm-efektivne-upravlinnya-problemnimikreditami-yak-osnova-optimizatsiyi-vidnosin-mizh-bankom-ta-rozichalnikom>
27. Про деякі питання діяльності банків. Постанова Правління НБУ від 24.02.2015 №11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/document/download?docId=64531765>
28. Рейтинг стійкості банків за підсумками 1 квартала 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/>
29. Річна фінансова звітність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://banker.ua/officialrating/alfa-bank/physicalperson/suma/2019/>

30. Річна фінансова звітність АТ «Державний ощадний банк України» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.oschadbank.ua/upload/iblock/483/SSBU_16fsu_separate.pdf
31. Річна фінансова звітність АТ «Ідея Банк» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ideabank.ua/ru/about/finance-reports/>
32. Річна фінансова звітність Банк Кредит Дніпро – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://credidnepr.com.ua/ru/pro-bank/rozkryttya-informaciyi/shchorichna-zvitnist>
33. Річна фінансова звітність ПАТ КБ «Приватбанк» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>
34. Річна фінансова звітність Перший Український Міжнародний Банк (ПУМБ) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://about.pumb.ua/ru/finance/financial_results
35. Розподіл кредитів, наданих фізичним та юридичним особам, за класами боржника [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article.jsessionid=3C94667976C585BAV9AF2EF67275E027?art_id=34661442&cat_id=34798593
36. Рукавишникова Е. В. Система банківського контролю за возвратністю ссуд и ее ефективность : дис. ... канд. экон. наук. : 08.00.10 / Елена Владимировна Рукавишникова. – М., 2003. – 204 с
37. Рясних Є.Г. Система управління кредитним портфелем у комерційному банку / Є.Г. Рясних, А.А. Пономарьов, М.О. Микитин // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – С. 146–149
38. Тисячна Ю. С. Методичні підходи до оцінки якості кредитного портфеля банку [Електронний ресурс] / Ю. С. Тисячна // Проблеми економіки. – 2014. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2014_1_42.
39. Трененков Е. М. Диагностика в антикризисном управлении [Електронний ресурс] / Е. М. Трененков, С. А. Дведенидова. – Режим доступу: <http://www.mevriz.ru/articles/2002/1/1013.html>.

40. Український банківський портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://banker.ua/officialrating/alfa-bank/physicalperson/suma/2019/>
41. Beizitere I. Early diagnostics of loan portfolio's quality [Електронний ресурс] / I. Beizitere. – Режим доступу : <http://connection.ebscohost.com/c/articles/93708115/early-diagnostics-loan-portfolios-quality>
42. Berger A. N. Bank Competition and Financial Stability [Електронний ресурс] / N. Berger, L. F. Klapper, R. Turk-Ariss // Journal of Financial Services Research. https://static.privatbank.ua/files/acpbua/Separate%20UKR_PB%202017-2019.pdf
43. Loan loss provisioning of a retail portfolio - an example from RBI AG [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://siteresources.worldbank.org/EXTCENFINREPREF/Resources/4152117-1270824012230/6954188403621927246/day2_6.pdf.
44. Messai A. Micro and Macro Determinants of Non-performing Loans / A. Messai F. Jouini // International Journal of Economics and Financial Issues. – 2013. – Vol. 3, Iss. 4. – P. 852–860
45. Misina M. Stress Testing the Corporate Loans Portfolio of the Canadian Banking Sector [Електронний ресурс] / M. Misina, D. Tessier, S. Dey // Bank of Canada Working Paper. – 2006. – No. 2006-47. – Режим доступу : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2185676.
46. Modelling credit losses of a retail portfolio [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pubdocs.worldbank.org/pubdocs/publicdoc/2015/3/263411426611971220/Deyan-Ivanov-Modelling-credit-losses-of-a-retail-portfolio.pptx>.
47. Аналітика по портфелю [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.equifax.ru/products/AnalyticalProducts/AnalyticsPortfolio>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Підходи науковців до трактування поняття «кредитний портфель»

Автор	Визначення
В. Вовк [11, с.343]	це сукупність кредитів, наданих банком на певну дату з метою одержання доходу у вигляді відсотків.
Л. Бондаренко [8, с.31]	це економічно обґрунтована й структурна сукупність кредитних угод і кредитних зобов'язань, яка є результатом цілеспрямованих управлінських рішень, прийнятих відповідно до вимог кредитної політики банку та органів банківського нагляду.
Ю. Бугель [9, с. 101]	це сукупність наданих банком позичок, що сформована з метою отримання прийняттого рівня доходу та забезпечення платоспроможності банку при мінімальному рівні кредитного ризику.
А. Пашков [11 с.14]	це сукупність коштів, які розміщуються у вигляді зобов'язань (міжбанківські кредити, кредити юридичним особам, кредити фізичним особами).
С. Говоруха [13, с. 125]	це сукупність засобів, розміщених у формі кредитів з визначеним терміном функціонування, розміром та якістю.
К. Степаненко [10, с. 112]	це інструмент управління активними операціями банку, метою здійснення яких є підвищення прибутку, ефективності діяльності, що досягається шляхом надання позичок за різними напрямками кредитування з урахуванням вимог кредитної політики банку та органів банківського нагляду.
А. Герасимович [12, с. 192],	це структурований певним чином сукупний обсяг кредитних вкладень банку, тобто це характеристика структури і якості виданих кредитів, класифікованих за найважливішими критеріями.
Л. Батракова [6, с. 45]	це результат діяльності банку з надання кредитів, який включає в себе сукупність всіх виданих банком кредитів за певний період часу.
М. Денисенко [24, с. 108]	це заборгованість за кредитними операціями
Ю. Тисячна [37, с. 15]	це характеристика структури й якості виданих кредитів, класифікованих по певним критеріям (сукупність вимог банку по наданих кредитах).

Система показників для дослідження масштабів, динаміки та структури кредитного портфеля банку*

№ з/п	Показники	Формула розрахунку	Значення складових	Економічна інтерпретація
1	Коефіцієнт частки кредитів у загальних активах банку	$\frac{КП}{А}$	КП – величина кредитних вкладень (після вирахування резервів); А – обсяг активів банку	показує частку кредитів у загальних активах банку і характеризує його кредитну активність. Зростання показника свідчить про зменшення диверсифікації та підвищення ризикованості активних банківських операцій. Оптимальні значення: $\leq 0,4/05-06$
2	Абсолютний приріст (AY)	$Y_1 - Y_0$	Y_1, Y_0 – обсяг показника у звітному та базовому періодах	показує на скільки одиниць у звітному періоді порівняно з базисним змінився показник
3	Темп зростання (Tr)	$Y_1/Y_0 * 100\%$	Y_1, Y_0 – обсяг показника у звітному та базовому періодах	скільки відсотків від показника базисного періоду складає показник звітного періоду
4	Темп приросту (Тпр)	$(Y_1 - Y_0)/Y_0 * 100\%$	Y_1, Y_0 – обсяг показника у звітному та базовому періодах	на скільки відсотків змінився показник у звітному періоді порівняно з базисним
5	Частка (d)	$Y_i/\Sigma Y * 100$	Y_i – обсяг і-го показника; ΣY – загальний обсяг показників	визначає частку окремого виду показника у загальному обсязі (у %)
6	Приріст частки (Δd)	$d_1 - d_0$	d_1, d_0 – частка показника у загальному обсязі у звітному та базовому періодах	на скільки процентних пунктів змінилась питома вага певного виду показника у загальному обсязі у звітному періоді порівняно з базисним
7	Роль окремого показника у формуванні загального приросту	$\Delta Y_i / \Sigma Y_0 * 100\%$	ΔY_i - абсолютний приріст і-го показника; ΣY_0 – загальний обсяг показників у базовому періоді	визначає частку (у %) приросту за рахунок і-го показника у загальному прирості

*Примітка: складено авторами на основі джерел [5]

Система показників для проведення оцінки якості кредитного портфеля банку *

№ з/п	Показник	Формула розрахунку	Значення складових	Економічна інтерпретація та значення, що характеризують доступний ризик
1	2	3	4	5
Показники ризикованості кредитного портфеля				
1	Сукупний ризик кредитного портфеля (σ_p)	$\sum_{i=1}^n d_i * \sigma_i$	d_i – частка i -ї групи кредитів у кредитному портфелі; σ_i – ризик i -ї групи кредитів у кредитному портфелі	Визначає середньозважений рівень ризику кредитних вкладень банку. Чим більше σ_p , тим вищий рівень ризику кредитного портфеля
2	Коефіцієнт питомої ваги зважених класифікован. позик	$\frac{\sum_{зв.кл.}}{КП}$	Пзв.кл. – зважені класифіковані позики; КП – величина кредитних вкладень	Характеризує ризиковість кредитних вкладень банку. Чим вище значення цього показника, тим більш ризикованими є вкладення банку
3	Середнє квадратичне відхилення розподілу доходності (σ)	$\sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (r_i - \bar{r})^2}$	r_i – доходність i -того кредитного вкладення; \bar{r} – середня доходність кредитних вкладень; n – кількість кредитів у кредитному портфелі	Показує ризик недоотримання доходу банком. Чим вище значення σ , тим більший рівень ризику недоотримати доходи
4	Коефіцієнт загальної галузевої диверсифікації кредитних активів	$\frac{\sum_{i=1}^n D_i * O_i}{\sum_{i=1}^n O_i}$	D_i – частка заборгованості за кредитами, наданими i -галузі, в кредитному портфелі; O_i – обсяг заборгованості за кредитами, наданими i -галузі; n – кількість галузей	Характеризує ступінь галузевої диверсифікації кредитного портфеля. Чим менше його значення, тим більш диверсифікованим є кредитний портфель
5	Коефіцієнт диверсифікації кредитних вкладень	$\frac{O_i}{O_{кп}}$	O_i – обсяг заборгованості за кредитами, наданими i -галузі; $O_{кп}$ – обсяг кредитного портфеля	Визначає рівень галузевої диверсифікації кредитного портфеля. Значення, що характеризує допустимий ризик має становити не більше 0,4

Продовження дод. В

6	Коефіцієнт концентрації кредитів за виданими сумами	$\frac{O_{10}}{O_{кп}}$	O ₁₀ – обсяг кредитів 10 найбільших позичальників; O _{кп} – обсяг кредитного портфеля	Показує, наскільки портфель великих кредитів рівномірно розподілений за обсягами заборгованості позичальників. Оптимальне значення не більше 0,25
Показники проблемності кредитного портфеля				
7	Частка недіючих кредитів в кредитному портфелі банку	$\frac{K_{недіюч.}}{КП}$	K _{недіюч.} – обсяг недіючих кредитів; КП – величина кредитних вкладень	Покликаний виявляти проблеми якості активів у кредитному портфелі банку. Підвищення частки може вказувати на погіршення якості кредитного портфеля
8	Частка проблемних кредитів в середньомісячному прибутку банку	$\frac{K_{пробл.}}{\bar{П}}$	K _{пробл.} – обсяг проблемних кредитів; П – середньомісячний прибуток банку за останні 12 місяців	Характеризує рівень втрат банку по відношенню до його середньомісячного прибутку. Чим вище значення даного показника, тим істотніше будуть наслідки для банку у випадку матеріалізації прийнятого на себе кредитного ризику
9	Коефіцієнт прострочених позик	$\frac{П_{простр.}}{КП}$	П _{простр.} – позики з простроченою виплатою процентів та основної суми боргу; КП – величина кредитних вкладень	Вказує на частку позик, виплати за якими були невчасно погашені, та на ті, які не були погашені взагалі. Високий процент свідчить про погіршення кредитної діяльності банку та про можливі значні збитки в перспективі. Значення, що характеризує допустимий ризик – не більше 0,10
10	Частка кредитів, які не приносять доходу в кредитному портфелі	$\frac{K_{нд.}}{КП}$	K _{нд.} – величина наданих банком кредитів, що не приносять доходу; КП – величина кредитних вкладень	Відображає ефективність власне кредитної політики і дієвість системи заходів банку щодо управління кредитним ризиком, ефективність процентної політики, здатної забезпечити прийнятний рівень доходності за всіма видами кредитних вкладень, здійснюваних банком
Показники захищеності кредитного портфеля				
11	Коефіцієнт забезпечення кредитів	$\frac{З_{кр.}}{КП}$	З _{кр.} – загальна сума забезпечення кредитів (застанва, гарантії, страхування тощо); КП – величина кредитних вкладень	Характеризує ступінь захищеності банку від втрат за позиками за рахунок зовнішніх факторів, таких як гарантії, застанва майна, страхування, поручительство. Чим менше його значення, тим вища якість кредитного портфеля банку.

Продовження дод. В

12	Коефіцієнт покриття позик власним капіталом	$\frac{ВК}{КП}$	ВК – власний капітал банку; КП – величина кредитних вкладень	Вказує на те, яка частина кредитного портфелю покривається за рахунок власного капіталу. Зростання даного коефіцієнта свідчить про те, що посилюється захищеність кредитів власним капіталом.
13	Коефіцієнт захищеності кредитів	$\frac{Р_{зб.}}{КП}$	Р _{зб.} – резерв на покриття збитків за позиками; КП – величина кредитних вкладень	Характеризують рівень захищеності банку від кредитного ризику, даючи змогу оцінити ефективність кредитної політики з точки зору сформованих резервів, які можуть бути спрямовані на покриття можливих збитків за кредитними операціями банку, а відтак вказують на надійність його кредитного портфеля загалом.
14	Коефіцієнт забезпечення прострочених кредитів резервами	$\frac{П_{простр.}}{Р_{зб.}}$	П _{простр.} – позики з простроченою винлатою процентів та основної суми боргу; Р _{зб.} – резерв на покриття збитків за позиками	
Показники дохідності кредитного портфеля				
15	Коефіцієнт дохідності кредитного портфеля	$\frac{ПД + КД}{КП}$	ПД – процентні доходи від надання кредитів; КД – комісійні доходи від надання кредитів; КП – середня за період величина кредитних вкладень	Характеризує дохідність вкладень у кредитний портфель і показує, скільки банк отримує доходів з кожної гривні виданих кредитів
16	Дохідність активів за рахунок кредитних операцій	$\frac{ПД}{\bar{A}}$	ПД – процентні доходи від надання кредитів; \bar{A} – середній розмір активів за період	Характеризує внесок кредитних операцій у загальну дохідність активів. За високої частки кредитів у загальних активах його значення наблизатиметься до значення першого коефіцієнта – дохідності кредитних вкладень.
17	Частка процентних доходів від надання кредитів у загальній сумі доходів банку	$\frac{ПД}{\Sigma Д}$	ПД – процентні доходи від надання кредитів; $\Sigma Д$ – загальна сума доходів банку	Характеризує частку доходів, отриманих банком від надання кредитів, у загальних доходах банку від інших активних операцій.

Продовження дод. В

18	Чиста процентна маржа	$\frac{\text{ПД} - \text{ПВ}}{\text{КП}}$	ПД – процентні доходи від надання кредитів; ПВ – процентні витрати по залученню ресурсів; КП – величина кредитних вкладень	Показує скільки процентного прибутку припадає на одну гривню розміщених у кредитний портфель ресурсів. Банк працює ефективно, якщо значення показника не менше 4,5%. Зниження чистої процентної маржі нижче 4% сигналізує про можливість банкрутства
19	Коефіцієнт співвідношення процентних витрат і процентних доходів	$\frac{\text{ПВ}}{\text{ПД}}$	ПД – процентні доходи від надання кредитів; ПВ – процентні витрати по залученню ресурсів	Характеризує ефективність відсоткової політики банку. Оптимальне значення – не більше 0,7. Зниження даного показника є позитивним явищем.
20	Чистий спред	$\frac{\text{ПД}}{\text{КП}} * 100\% - \frac{\text{ПВ}}{\text{Деп}} * 100\%$	ПД – процентні доходи від надання кредитів; КП – величина кредитних вкладень; ПВ – процентні витрати по залученню ресурсів; Деп – залучені депозити	Характеризує різницю між ціною придбання ресурсів та їх розміщенням у дохідні активи (у кредитний портфель). Зниження середу процентних ставок за кредитами і депозитами може свідчити про відсутність в банку інструментів з управління ризиком зміни вартості ресурсів, базисним ризиком, ризиком права вибору. Оптимальне значення – не менше 1,25 %. Значення < 0% свідчить про збиткову діяльність
Показники руху та оборотності кредитного портфеля				
21	Коефіцієнт надання кредитів	$\frac{K_{\text{над}}}{Z_{\text{к}}}$	$K_{\text{над}}$ – кредити, надані протягом звітного періоду; $Z_{\text{к}}$ – залишок кредитної заборгованості на кінець звітного періоду	Визначає питому вагу нових кредитів відносно залишку кредитної заборгованості на кінець звітного періоду та показує відсоток заборгованості банку, що не має руху та переходить з кварталу в квартал. Якщо коефіцієнт < 1, то це є свідченням наявності проблеми погашення кредитів виданих.
22	Коефіцієнт погашення кредитів	$\frac{K_{\text{пог.}}}{Z_{\text{п.}} + K_{\text{над}}}$	$K_{\text{пог.}}$ – кредити, погашені протягом звітного періоду; $K_{\text{над}}$ – кредити, надані протягом звітного періоду; $Z_{\text{п.}}$ – залишок кредитної заборгованості на початок звітного періоду	Визначає частку погашених кредитів відносно залишку кредитної заборгованості на початок звітного періоду та обсягу нових кредитів. Перебуває в межах 0–1. Чим ближче до 1, тим більша частка кредитів була погашена за період.

Продовження дод. В

23	Швидкість обертання кредитів (N)	$\frac{КО_{кр.}}{\bar{З}}$	КО _{кр} – кредитовий оборот за кредитним рахунком за період; З – середній залишок заборгованості на кредитних рахунках за період	Показує кількість оборотів кредитних коштів за період
24	Додаткове вивільнення або залучення кредитних ресурсів	$(t_1 - t_0) * \frac{КО_{кр.}}{ДН}$	КО _{кр} – кредитовий оборот за кредитними рахунками за період; Дн – кількість днів в періоді; t ₁ , t ₀ – тривалість одного обороту у звітному та базисному періодах	Показує додаткове умовне залучення (вивільнення) кредитних коштів за рахунок зміни тривалості одного обороту.

*Примітка: складено автором на основі джерел [19;1;5;8;36;]

**Результати апробації показників діагностики кредитного портфеля за матеріалами окремих банків України за I квартал
2017 – 2019 рр. (станом на 01.04.)***

Назва показника	Значення банків станом на 01.04 відповідного року																	
	З державним капіталом						З іноземним капіталом						З приватним капіталом					
	Ощадбанк			Приватбанк			Альфа-Банк			Ідея Банк			Банк Кредит Дніпро			ПУМБ		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
<i>Показники ризикованості кредитного портфеля</i>																		
Коефіцієнт загальної галузевої диверсифікації кредитних активів (нормативне значення не більше 25%)	0,18	0,17	0,16	0,23	0,65	0,72	0,16	0,14	0,13	0,20	0,21	0,18	0,28	0,29	0,23	0,16	0,16	0,15
Коефіцієнт концентрації кредитів за виданими сумами	0,51	0,47	0,45	0,23	0,23	0,23	-	-	-	0,37	0,31	0,30	0,39	0,35	0,33	0,42	0,39	0,39
<i>Показники проблемності кредитного портфеля</i>																		
Частка недіючих кредитів в Кредитному портфелі банку, %	0,34	0,63	0,68	0,07	0,88	0,92	0,21	0,20	0,21	0,05	0,03	0,15	0,12	0,15	0,17	0,23	0,25	0,27
Частка проблемних кредитів в середньомісячному прибутку банку	314,8	1055	-87,5	-	-85,4	-	36,6	136	144	6000	10865	20,15	65,88	14,56	13,56	483,16	240,87	182,32
Коефіцієнт прострочених позик	0,46	0,59	0,72	0,14	0,77	0,96	0,36	0,26	0,24	0,98	0,08	0,08	0,23	0,10	0,07	0,42	0,38	0,35
Частка кредитів, які не приносять доходу, в кредитному портфелі	0,73	0,50	0,48	0,91	0,71	0,61	0,29	0,39	0,41	0,04	0,18	0,22	0,21	0,22	0,23	0,41	0,52	0,61

<i>Показники захищеності кредитного портфеля</i>																			
Коефіцієнт забезпечення кредитів	0,14	0,55	0,62	0,12	0,06	0,10	0,78	0,75	0,79	1,13	0,85	0,76	0,77	0,81	0,74	0,57	0,72	0,75	
Коефіцієнт покриття позик власним капіталом	0,14	0,24	0,29	0,00	0,10	0,28	0,09	0,11	0,19	-0,12	0,08	0,06	0,13	0,15	0,15	0,12	0,15	0,17	
Коефіцієнт захищеності кредитів	0,43	0,42	0,40	0,81	0,84	0,87	0,27	0,23	0,21	0,06	0,07	0,08	0,18	0,10	0,11	0,11	0,23	0,28	
Коефіцієнт забезпечення прострочених кредитів резервами	1,07	1,66	1,81	0,17	1,02	1,10	1,32	0,87	0,79	15,5	14,15	13,7	1,26	0,96	0,86	3,79	1,54	1,54	
<i>Показники дохідності кредитного портфеля</i>																			
Коефіцієнт дохідності кредитного портфеля	0,17	0,20	0,20	0,15	0,16	0,17	0,15	0,20	0,20	0,15	0,18	0,20	0,15	0,17	0,19	0,14	0,20	0,23	
Дохідність активів за рахунок кредитних операцій	0,09	0,08	0,07	0,16	0,10	0,11	0,14	0,11	0,12	0,11	0,12	0,13	0,10	0,09	0,09	0,11	0,11	0,11	
Частка процентних доходів від надання кредитів у загальній сумі доходів банку	7,35	27,8	32,6	0,21	-0,98	-	1,05	1,31	5,36	11,8	142,38	11,02	10,09	3,53	2,52	2,02	13,74	0,56	2,78
Чиста процентна маржа	0,05	0,05	0,05	0,02	0,03	0,04	0,05	0,08	0,11	0,05	0,07	0,08	0,10	0,06	0,09	0,06	0,08	0,10	
Коефіцієнт співвідношення процентних витрат і процентних доходів	0,69	0,72	0,75	0,88	0,75	0,79	0,67	0,49	0,64	0,66	0,54	0,53	0,29	0,29	0,35	0,58	0,44	0,42	
Чистий спред	-0,04	-6,02	-7,08	-7,3	-1,24	-	2,05	3,90	-1,36	-2,51	1,71	-1,05	-1,08	6,91	-1,29	-1,33	-3,05	-1,5	-1,9
<i>Показники динаміки кредитного портфеля</i>																			
Частка кредитів у загальних активах банку, од.	0,30	0,32	0,36	0,20	0,15	0,18	0,70	0,57	0,59	0,70	0,75	0,78	0,50	0,63	0,70	0,60	0,55	0,55	
Абсолютний приріст частки, од.	-	-0,02	-0,04	-	0,05	0,03	-	0,13	-0,02	-	0,05	-0,03	-	-0,13	-0,07	-	0,05	0	
Темп зростання КП (Тр), %	-	106,7	112,5	-	750	120	-	81,4	103,5	-	107,1	104	-	126	111,1	-	91,67	100	
Темп приросту КП (Тпр), %	-	-6,67	-12,5	-	25	20	-	18,6	-3,51	-	-7,14	-4	-	-26	-11	-	8,3	0	

*Примітка: розраховано автором на основі джерел [29-33]

Показники руху та оборотності кредитних портфелів окремих банків України за квітень – червень 2019 р.*

Назва показника	Значення банків станом на 01.2019 відповідного місяця																	
	З державним капіталом						З іноземним капіталом						З приватним капіталом					
	Ощадбанк			Приватбанк			Альфа-Банк			Ідея Банк			Банк Кредит Дніпро			ПУМБ		
	квітень	травень	червень	квітень	травень	червень	квітень	травень	червень	квітень	травень	червень	квітень	травень	червень	квітень	травень	червень
Коефіцієнт надання кредитів	2,0	1,0	1,0	26,1	25,8	26,9	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	2,0	2,1	2,2	0,2	0,2	0,3
Коефіцієнт погашення кредитів	0,8	0,3	0,5	1,0	1,0	1,0	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,2	0,7	0,7	0,7	0,6	0,8	0,1
Швидкість обертання кредитів	1,9	1,1	1,0	26,0	25,7	26,7	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,5	2,0	2,1	2,1	0,2	0,5	0,4
Додаткове вивільнення/ залучення кредитних ресурсів, млрд.грн.	-	98,5	88,1	-	0,2	0,3	-	-6,0	0,4	-	4,8	-5,6	-	-0,8	-5,5	-	-17,3	19,1

*Примітка: розраховано авторами за даними оборотно-сальдових балансів банків з офіційного сайту НБУ

Приклад матриці міграцій у програмі «Аналитика Эквифакс»

Статус прострочення на кінець періоду	Статус прострочення на початок звітного періоду						
	0 днів	1-30 днів	31-60 днів	61-90 днів	91-180 днів	181-365 днів	365+ днів
Сума по полю Активні кредити	0 днів	1-30 днів	31-60 днів	61-90 днів	91-180 днів	181-365 днів	365+ днів
0 днів	97,56%	42,75%	15,70%	8,05%	10,83%	8,97%	3,55%
1-30 днів	2,41%	23,02%	8,08%	3,36%	1,89%	0,56%	0,11%
31-60 днів	0,00%	33,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
61-90 днів	0,00%	1,13%	70,08%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
91-180 днів	0,00%	0,00%	6,15%	88,59%	58,81%	0,00%	0,00%
181-365 днів	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	28,58%	75,98%	0,00%
365+ днів	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	14,49%	96,34%

*Примітка: складено авторами на основі [47]

Приклад «вінтажної» таблиці

	31.08.2018	30.09.2018	31.10.2018	30.11.2018	31.12.2018	31.01.2019	28.02.2019	31.03.2019	30.04.2019	31.05.2019	30.06.2019	31.07.2019	31.08.2019
4	0,00%	0,09%	0,00%	0,00%	0,13%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,19%	0,00%	0,00%	0,00%
5	0,74%	2,04%	2,58%	1,60%	1,51%	1,22%	0,88%	1,19%	0,54%	1,55%	1,08%	1,84%	0,33%
6	2,69%	4,47%	4,52%	2,60%	3,47%	2,25%	2,28%	1,75%	2,02%	2,61%	3,63%	1,77%	2,74%
7	4,89%	6,91%	5,25%	5,72%	5,04%	4,09%	3,33%	4,21%	4,82%	6,22%	6,70%	6,04%	5,73%
8	7,28%	7,44%	8,44%	7,98%	7,01%	5,19%	6,37%	6,56%	7,35%	8,48%	8,35%	8,56%	8,76%
9	7,97%	10,00%	10,69%	9,73%	8,13%	8,08%	8,17%	8,88%	9,30%	10,49%	9,32%	10,56%	10,35%
10	11,06%	12,09%	11,83%	10,21%	10,28%	9,91%	9,67%	10,05%	10,34%	11,23%	10,91%	11,92%	11,18%
11	13,37%	13,24%	12,53%	11,95%	11,07%	11,70%	10,71%	10,95%	11,14%	12,31%	11,84%	13,33%	11,69%
12	14,87%	14,00%	14,26%	12,74%	12,15%	12,65%	12,29%	11,42%	12,08%	13,27%	12,42%	13,51%	13,80%
13	15,52%	15,65%	15,10%	13,98%	13,25%	13,97%	12,96%	12,38%	12,87%	13,73%	12,64%	15,09%	
14	17,18%	15,53%	16,03%	14,74%	14,56%	14,54%	13,65%	12,97%	13,11%	13,61%	13,99%		
15	16,62%	16,51%	16,97%	15,93%	14,88%	15,18%	14,38%	13,56%	13,21%	14,78%			
16	16,92%	17,25%	17,81%	16,14%	15,38%	15,83%	14,69%	13,35%	13,93%				
17	17,48%	18,07%	17,98%	16,46%	15,76%	16,24%	14,93%	14,03%					
18	18,21%	18,37%	18,43%	16,91%	16,19%	16,19%	16,19%	15,53%					
19	18,23%	18,79%	18,76%	17,12%	16,12%	16,81%							
20	18,56%	19,00%	19,02%	17,11%	16,73%								
21	18,70%	19,23%	18,95%	17,51%									
22	18,75%	19,07%	19,24%										
23	18,59%	19,55%											
24	18,87%												

*Примітка: складено авторами на основі [47]